

בודור
BUDUR

**היעדר בקיאות
בעברית דבורה בקרב
צעירים ערבים והשלכותיה**

אפריל 2025

תוכן עניינים

3.....	מבוא
4.....	לימודי עברית דבורה בעבר ובהווה
4.....	נתונים על מערכת החינוך הערבית
5.....	מדיניות הוראת העברית הדבורה עבור ערבים במשרד החינוך
7.....	החלטות ממשלה ותוכניות חומש
8.....	התוכנית האסטרטגית החדשה ודגשים לשנת תשפ"ה
12.....	אתגרים מבניים בהוראת והקניית עברית דבורה
13.....	הערכת תוכניות ויזמות בתחום הוראה והקניית עברית דבורה
15.....	השפעת אי בקיאות בעברית דבורה על השכלה
15.....	במערכת החינוך הבית ספרית
17.....	במערכת ההשכלה הגבוהה
18.....	השפעות על השתלבות בתעסוקה
22.....	סיכום
22.....	סקירת המלצות מדיניות ומחקר
24.....	רשימת מקורות
26.....	נספחים
26.....	סקירת כלים דיגיטליים ללימוד עברית דבורה
29.....	טבלאות, תרשימים ואיורים

מבוא

שליטה בעברית דבורה היא מרכיב חיוני להשתלבות בחברה הישראלית, אך בקרב דוברי ערבית בישראל היא נותרה מוגבלת, ומהווה חסם מרכזי להשכלה גבוהה, לתעסוקה ולמעורבות חברתית.

מערכת החינוך הערבית בישראל מונה נכון לשנת 2023 כ-567,000 תלמידים – כרבע מכלל תלמידי המדינה. בעשרים השנים האחרונות גדל מספר התלמידים הערבים בעשרות אחוזים, ובפרט בחינוך התיכוני, שזינק ב-74%. בעשור האחרון נרשמה מגמת גידול מתונה יותר, עם עלייה של 6% בלבד במספר התלמידים. מרבית התלמידים בחינוך הערבי הם מהמגזר הערבי (68%), לצד המגזר הבדואי (26%) והמגזר הדרוזי והצ'רקסי (6%) (משרד החינוך, המינהל לכלכלה ותקציבים, 2024). לצד הגידול בכמות התלמידים, הורחבה גם התשתית הפיזית של מערכת החינוך – מספר בתי הספר הערביים גדל ב-30% בעשור האחרון, ומספר הכיתות הגיע ל-18,262 בשנת הלימודים תשפ"ג (ד"ר מוחמד ח'לאילה, ד"ר אחמד בדראן, ד"ר אריק רודניצקי, 2023).

נתוני הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) מצביעים על כך שכ-80% מתלמידי כיתות ט' דוברי ערבית אינם מסוגלים לנהל שיחה תקינה בעברית, וכי 75% מהם מדורגים ברמות הביצוע הנמוכות ביותר בהבנת הנקרא (נוי ובניטה 2024). בעיה זו אינה מוגבלת לתלמידים בלבד – גם בקרב סטודנטים ערבים הלומדים באקדמיה, ציוני מבחן יע"ל (מבחן ידע בעברית, אך שאינו כולל דיבור) נמוכים מהסף הנדרש ברוב האוניברסיטאות, מה שפוגע בסיכויי הקבלה שלהם ללימודים גבוהים ולשילוב בשוק העבודה (תחאוכו וקלישר 2023א).

מתלמידי כיתה ט' דוברי
ערבית אינם מסוגלים לנהל
שיחה תקינה בעברית

כ-80%

בעשור האחרון הוכרו ממסדית החסמים הנובעים מחוסר בקיאות בעברית דבורה, והמדינה קידמה שורת החלטות ממשלה שנועדו לטפל בכך. בין השאר, החלטה 922 (2015) והחלטה 550 (2021) כללו השקעות בהוראת עברית במערכת החינוך הערבית, בדגש על הקניית מיומנויות דיבור. עם זאת, מחקרים מצביעים על כך שהתוכניות שהופעלו עד כה הניבו תוצאות מוגבלות בלבד – הישגי התלמידים נותרו נמוכים, ושיעור התלמידים המדווחים על עמדות חיוביות כלפי השפה העברית אף פחת לאורך השנים (נוי ובניטה 2024). לצד זאת, גם יוזמות של החברה האזרחית, דוגמת "שפה משותפת" של גבעת חביבה ותוכנית "עברית+" לשיפור עברית תעסוקתית, מנסות לתת מענה, אך היקפן עדיין מוגבל בהשוואה להיקף הבעיה.

מטרת סקירה זה היא לבחון את מצב הוראת העברית הדבורה בקרב דוברי ערבית בישראל, לזהות את הגורמים המבניים לחסמים ברכישת השפה, מיפוי השחקנים בזירה ולנתח את השפעות היעדר הבקיאות בעברית דבורה על השכלה, תעסוקה והשתלבות חברתית בישראל.

הסקירה נפתחת בפרק הבוחן את התפתחות הוראת העברית הדבורה, עם התייחסות קצרה לנתונים כמותיים על החינוך הערבי ולמצב בעבר, תוך התמקדות בעיקר בתוכניות הפועלות כיום במסגרת מערכת החינוך. הפרק מפרט על היוזמות השונות שפותחו הן על ידי המדינה והן על ידי החברה האזרחית, בוחן מחקרים שהעריכו את הצלחת התוכניות השונות, ומציג את האתגרים המבניים המרכזיים בהוראת השפה הדבורה. לאחר מכן, מוצגות השפעות היעדר הבקיאות בעברית דבורה על ההשכלה הגבוהה ועל ההשתלבות בשוק העבודה. לבסוף, מוצגת תמונה כוללת של הממצאים וסקירה של ההמלצות שניתנו בדוחות מקצועיים ובקרב הגורמים שפעלו בנושא.

לימודי עברית דבורה בעבר ובהווה

מערכת החינוך בחינוך הערבי מלמדת עברית כשפה שנייה. ישנם שני אגפים אחראיים במשרד החינוך על מבנה ההוראה של השפה העברית עבור החברה הערבית, הדרוזית והצ'רקסית. אגף א' חינוך בחברה הערבית, ואגף שפות במזכירות הפדגוגית, שאחראי על לימוד השפה העברית במגזרים השונים בחלוקה למפמ"רים שונים – בחינוך הערבי ובחינוך הדרוזי והצ'רקסי.

בשנים האחרונות חלו שינויים משמעותיים בהוראת עברית דבורה בחינוך הערבי, תוך מעבר מהוראה מבוססת ידע תאורטי לגישה תקשורתית ושימושית יותר. פרק זה יציג את מבנה ההוראה הנוכחי, את השינויים שנעשו בשנים האחרונות, ואת האתגרים המרכזיים בתחום. כמו כן, תיסקרנה התוכניות החדשות שנועדו לשפר את הוראת העברית הדבורה, תוך דגש על התאמות לסטנדרט הבין-לאומי CEFR והרחבת החשיפה של תלמידים לשפה בסביבות למידה שונות.

נתונים על מערכת החינוך הערבית

במערכת החינוך הערבית בישראל יש 567,000 תלמידים, שהם כרבע מתלמידי מדינת ישראל (23%). בעשרים השנים האחרונות גדל מספר התלמידים בחינוך הערבי בעשרות אחוזים (בדומה לחינוך העברי, אם כי בשיעורים נמוכים יותר): בחינוך הקדם יסודי גדלו מספר הילדים ב-47%, ביסודי ב-22%, בחטיבת הביניים ב-24% ובתיכונים ב-74%. בעשור האחרון נצפה גידול מתון יותר, כאשר מספר התלמידים הערבים בבתי הספר גדל ב-6% (משרד החינוך, המינהל לכלכלה ותקציבים, 2024).

מבחינת שלבי חינוך: בגני הילדים הציבוריים (מעל גיל 3) יש 115,000 ילדים ערבים; בחינוך היסודי 257,000;

בחינוך הביניים 82,000 ובתיכונים 112,000 נערים ונערות. בפילוח מגזרי, נראה כי בחינוך היסודי הערבי מרבית התלמידים הם מהמגזר הערבי – 176,000 תלמידים, שמהווים 68%, לעומת 64,000 תלמידים במגזר הבדואי (26%) ו-16,500 במגזר הדרוזי והצ'רקסי (6%). הרוב של המגזר הערבי נשמר לאורך העשור האחרון, וגם מספרם נותר יחסית דומה. במקביל, במגזר הבדואי נצפתה עלייה של 16% בכמות התלמידים (מ-55,800 ל-64,000), ובמגזר הדרוזי והצ'רקסי נצפתה ירידה של 8% (מ-17,800 ל-16,500) (משרד החינוך, המינהל לכלכלה ותקציבים, 2024).

567,000 במערכת החינוך בישראל לומדים תלמידים ערבים, שהם כרבע מתלמידי מדינת ישראל

(מקור: משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים)

בעשור האחרון נצפתה עלייה בכמות גני הילדים ובתי הספר בחינוך הערבי, אם כי מדובר בעלייה מתונה יותר לעומת החינוך העברי. נכון לשנת 2022, בחינוך הערבי היו 4,185 גני ילדים פעילים, מרביתם במגזר הערבי (2,902), ואחרים במגזר הבדואי (965), ובמגזר הדרוזי (318). בשלושת המגזרים בחינוך הערבי נצפו מגמות שונות לאורך השנים: במגזר הערבי והבדואי יש עלייה מתמדת במספר הגנים משנה לשנה; לעומת זאת, במגזר הדרוזי ניכרת מגמת ירידה החל משנת 2019 – כך שבשנת 2022 מספר הגנים זהה לשנת 2015 (ד"ר מוחמד ח'לאילה, ואחרים, 2023).

גם בבתי הספר ניכרת עלייה משמעותית לאורך השנים בחינוך הערבי. נכון לשנים 2022-2023 היו בחינוך הערבי 1,145 מוסדות חינוך: 665 חינוך יסודי ו-480 בחינוך העל-יסודי. מדובר בעלייה של כ-30% לעומת השנים 2009-2010, בהן היו רק 878 מוסדות חינוך בחינוך הערבי. גידול זה עולה בקנה אחד עם העלייה במספר כיתות הלימוד – מ-13,993 בשנים 2009-2010, ל-18,262 בשנים 2022-2023. השינוי במספר בתי הספר וכיתות הלימוד הוא תוצאה של העלייה במספר התלמידים, והתמתנות תופעת הנשירה הגלויה (ד"ר מוחמד ח'לאילה, ואחרים, 2023).

מספר התלמידים הממוצע בכיתה דומה לחינוך הערבי ומעט נמוך יותר: 26.9 במגזר הערבי, 26.0 במגזר הבדואי ו-25.8 במגזר הדרוזי (לעומת 27.2 במגזר היהודי). מספר התלמידים בכיתה בחינוך הערבי ירד בהתמדה בעשור האחרון, עם ירידה של לפחות 1 בכל מגזר, ו-1.5 תלמידים במגזר הבדואי (ד"ר מוחמד ח'לאילה, ואחרים, 2023).

מדיניות הוראת העברית הדבורה עבור ערבים במשרד החינוך

הממשלה ומשרד החינוך עיצבו לאורך השנים מדיניות ונהלים המשפיעים ישירות על הוראת העברית בקרב דוברי ערבית. להלן מספר נקודות ציון מרכזיות במדיניות הממשלתית:

עד 2018 הייתה הערבית שפה רשמית שנייה במדינת ישראל, והעברית כמובן השפה הרשמית הראשונה. חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום (2018) שינה מעט את המעמד הפורמלי והגדיר את העברית כשפה הרשמית היחידה, אך קבע שלעברית "מעמד מיוחד" ושלא ייפגע מעמדה הקיים. בפועל, עוד לפני חוק זה, העברית הייתה תמיד שפת ההוראה העיקרית בחינוך היהודי, בעוד שבחינוך הערבי העברית היא שפת ההוראה המרכזית ורק מקצוע העברית נלמד בעברית. **מדיניות הליבה** של משרד החינוך קובעת

מלבד שנתיים חריגות במגזר הערבי: בשנים 2016-2017 הייתה עלייה משמעותית של מספר הגנים (גידול ב-424 גנים תוך שנתיים), ולכן בשנת 2018 נצפתה ירידה של 132 גנים. לאחר מכן העלייה המשיכה בהתמדה.

שעברית תילמד כשפה שנייה בכל בתי הספר הערביים מכיתה א' ועד י"ב, וכי היא מקצוע חובה לבגרות. המשרד מפרסם תוכניות לימודים רשמיות, מאשר ספרי לימוד ומפקח על הוראת המקצוע באמצעות המפמ"ר להוראת עברית כשפה שנייה (מפקח מקצוע ארצי). מדיניות זו מעוגנת בחוזרי מנכ"ל ומתעדכנת מעת לעת. כך למשל, בשנות ה-90 ואילך, לנוכח הבנת החשיבות, הוחלט להקדים את תחילת לימודי העברית לכיתות הנמוכות. בעבר הייתה התחלה בכיתה ג', והוחלט להוריד לכיתה ב' ואף לכיתה א' עם תוכניות חשיפה בגנים. מהלך זה נבע ממדיניות כללית בישראל של התחלת לימודי שפה שנייה מוקדם (בדומה להקדמת לימודי האנגלית בחינוך היהודי לכיתה א'). מדיניות נוספת היא חיוב תלמידים ערבים בהיקף שעות לימוד מינימלי ללימודי עברית – 5 ש"ש ביסודי, 4-5 ש"ש בחטיבת ביניים, ו-3 ש"ש לפחות בתיכון במסלול 3 יח"ל (נוי ובניטה 2024).

עד היום נשמעת ביקורת על כך שרבות משיטות ההוראה שהיו נהוגות בעבר היו מיושנות והתמקדו בכללי דקדוק ושינון, תוך **מחסור בתרגול מעשי בדיבור**, מה שתרם לכך שתלמידים רבים סיימו תיכון עם קושי לנהל שיחה שוטפת בעברית (גרטל 2025).

עם זאת, במהלך השנים חלו שינויים בתוכנית הלימודים ובדגשים הפדגוגיים. כך, בעשור האחרון אומץ בהדרגה מודל ההוראה **התקשורתית**, המבוסס על ראיית העברית ככלי תקשורת יומיומי ולא רק מקצוע לימוד תאורטי (נוי ובניטה 2024). במסגרת תוכנית הלימודים המערכתית יש דגש על עברית דבורה, ומופעלת תוכנית האולפנים, שמספקת שעות תוספתיות בנושא, הניתנות על ידי מורים דוברי עברית ברמת שפת אם. תוכנית האולפנים מופעלת בכיתות ו' בבתי הספר היסודיים בחברה הדרוזית. בשנת 2022 נפתחו 17 אולפנים בבתי הספר, ובשנה שלאחר מכן תוכננו להיפתח בכל בתי הספר הדרוזים – 47 במספר² מערך הלימודים נתמך על ידי אתר ייעודי בשם "אצטבא", שעודכן לאחרונה, ומכיל תוכן רב לשימוש קהילת מורי העברית בבתי הספר הערביים (מוסא 2024).

כפי שצוין מעלה, כיום נלמדת עברית בחינוך הערבי כבר משלבי הגן וכיתות הנמוכות, זאת במסגרת תוכניות "חשיפה לעברית".

בתי הספר היסודיים – תוכנית "טעימות בשפה העברית": מטרתה להביא לקידום ולטיפול השליטה בשפה העברית, תוך חשיפה ראשונית לשפה הדבורה. התוכנית מדגישה את ההיבט התקשורתי של השפה. התוכנית מתבססת על למידה מתוך הקשר וחשיפה לטקסטים מקוריים בעברית, כאשר בתוכנית ההמשך משולבות גם מיומנויות קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור, והיא כוללת שילוב של תוכנית "נעימות בשפה העברית" שמתמקדת במיומנויות האזנה ודיבור. בשכבות א'-ב' (תוכנית "טעימות בשפה העברית") לומדים בהיקף של שיעורים שבועיים; בשכבות ג'-ו' (המשך לתוכנית "טעימות") לומדים בהיקף של 5 שעות שבועיות (נוי ובניטה 2024; מוסא, שוקחה, ואטינגר 2016).

היקף לימודי עברית בבתי ספר ערבים:

כיתות א'-ב'	כיתות ג'-ו'	חט"ב	חט"ע
שעתיים שבועיות	5 שעות שבועיות	15 שעות שבועיות	7 שעות שבועיות

בתי הספר העל יסודיים: בחטיבות הביניים פועלת תוכנית תלת-שנתית, שמגיעה להיקף מצטבר של 15

יש לציין שהמידע הקיים על תוכנית האולפנים הוא מאוד חלקי ומתבסס על פירוט מאוד מינימלי וכתבות עיתונות (דביר 2022; משרד החינוך. תכנית האולפנים). בשל העניין בסקירה בנושא העברית הדבורה החלטנו להכלילו למרות איכות מקורות המידע. להבנה מלאה של התכנית יש לפנות לבירור ישיר אצל גורמים המפעילים את התכנית או מתכללים אותה.

שעות שבועיות. בעבר היו בתי ספר בהם מתקיימת תוכנית תוספתית לשיפור עברית דבורה, שגם נפרסה על פני 3 שנות החטיבה, בהיקף של 6 שעות שבועיות, אך זו בוטלה בסוף תשפ"ב. בחטיבות העליונות יש לימודי עברית בהיקף של 3 יחידות לימוד חובה. ישנו חוזר מנכ"ל הממליץ על הקצאה של 4 שעות שבועיות לתלמידים עם צרכים מיוחדים, ובמסגרת תוכנית "דוקאטי" (ראו בהמשך בפירוט על עדכונים לשנת תשפ"ה) ישנה תוספת של שעה שבועית לעברית דבורה בחינוך הערבי והבדואי (נוי ובניטה 2024). בנוסף, נוספה תוכנית בשם "עבראניאת", יוזמה חדשה לחיזוק העברית הדבורה בקרב תלמידים ערבים בחטיבות הביניים ובתיכונים בישראל באמצעות חשיפה יומיומית לשפה. התוכנית הושקה השנה ב-15 בתי ספר ערביים וצפויה להתרחב. מטרתה המרכזית היא לעודד שימוש בעברית בשלושה ערוצים: מפגשים שבועיים עם מתנדבים דוברי עברית לשיחה חופשית, שיעורי עברית מותאמים הכוללים צפייה בסרטונים ודיון, וחשיפה עצמאית למדיה בעברית דרך סדרות, סרטונים ומוזיקה, בליווי תמיכה של מורים והורים. סיסמת התוכנית – "רבע שעה ביום", משקפת את החשיבות של שילוב עברית בחיי התלמידים על בסיס יומיומי. כל התכנים נגישים בחינם וללא הרשמה ונעשה בהם שימוש גם בתוכניות קיימות כמו "שערים" ו"שפה משותפת" (מוסא 2024; [עבראניאת](#)).

החלטות ממשלה ותוכניות חומש

המדיניות הממשלתית לקידום לימודי העברית בקרב דוברי ערבית מעוגנת בהחלטות שונות, החל מחקיקה בסיסית ועד לתוכניות חומש ייעודיות. חוק חינוך ממלכתי (תשי"ג-1953) מגדיר בין מטרותיו את הקניית השפה העברית לכלל תלמידי ישראל, אך אינו מפרט באופן ייחודי על לימוד עברית לדוברי ערבית. תקנות משרד החינוך מחייבות כל תלמיד לעבור בחינת בגרות בעברית, אך בעבר נטען כי החינוך הערבי קופח מבחינת תקציבים לפיתוח לימודי השפה. עם זאת, בשנים האחרונות חל שינוי, וכיום מוקצים משאבים ייעודיים לשיפור ההוראה וההקניה של עברית דבורה בבתי הספר הערביים (גרטל 2025).

תוכניות חומש והחלטות ממשלה

החלטות ממשלה שונות תרמו להרחבת ההשקעה בהוראת העברית במערכת החינוך הערבית. החלטה 922 (2015–2020) קבעה לראשונה יעדים ברורים לשיפור שליטת התלמידים בעברית, עם דגש על חיזוק כישורי הדיבור וההבעה לאורך שלבי החינוך השונים. החלטה 550 (2022–2026) המשיכה מגמה זו, תוך קביעת תקציבים לאולפנים ייעודיים לתלמידי תיכון ולתוכנית "שפה משותפת", ולשילוב מורים יהודים בבתי הספר הערביים. בשנת הלימודים תשפ"ד הוקצו כ-12 מיליון ש"ח לתוכניות שונות שנכללות בהחלטת החומש לחברה הערבית. במסגרת תוכנית "דוקאטי" המיועדת להנגשת עברית דבורה, הוקצו 30 מיליון ש"ח לשנה בין תשפ"ד לתשפ"ו (נוי ובניטה 2024).

בנוסף, בהחלטה 880 (אוגוסט 2023) שנוגעת למזרח ירושלים, הוקצה תקציב של 2.8 מיליון ש"ח לשיפור הבקיאות בעברית דבורה, בדגש על הפרמטרים הבאים: מבחני ראמ"ה, שיעור הניגשים לבגרות בעברית, והכשרה משלימה לעובדי הוראה. עם זאת, בעקבות מלחמת חרבות ברזל, התקבלה החלטה 1274 (ינואר 2024) שהובילה לקיצוץ של 15% מהתקציבים הייעודיים לחברה הערבית, לרבות הקטנת התקצוב של חלק מהתוכניות להוראת עברית דבורה (נוי ובניטה 2024).

במסגרת תוכנית החומש "תקאדום" (החלטת ממשלה מספר 550), שהיקפה 30 מיליארד ש"ח, קידום העברית הוגדר כאחד מיעדי הפיתוח החברתי-כלכלי, לצד פיתוח מבחני רמה והגברת שיעור התלמידים הערבים העוברים בהצלחה את מבחן יע"ל בציון 90 ומעלה (נוי ובניטה 2024).

החלטות ממשלה לשיפור השפה העברית בחברה הערבית בישראל:

- החלטה 922, 2015- קבעה לראשונה יעדים ברורים לשיפור שליטת התלמידים בעברית
- החלטה 550, 2022- ממשיכה את המגמה
- החלטה 880, 2023- מזרח ירושלים
- החלטה 1279, 2022-
- החלטה 716-717
- החלטה 3790, 2018- מזרח ירושלים
- החלטה 2618, 2024-
- החלטה

בתוכנית החומש לחברה הבדואית (החלטה 1279) נקבעו יעדים לשיפור האוריינות בעברית, כולל תקצוב אולפנים לתלמידי תיכון והכשרת מורים בתוכנית "בודור", בעלות של 6 מיליון ש"ח לשנת תשפ"ד (נוי ובניטה 2024).

כמו כן, החלטות ממשלה 716 ו-717 משנת 2021, העוסקות בהעצמה של היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל, בכרמל וברמת הגולן, כוללות התייחסות להעצמת השליטה בעברית הדבורה כחלק מהרצף החינוכי. בהמשך להחלטות אלה 716 ו-717 משרד החינוך גיבש תוכניות חומש לחיזוק השליטה בעברית בחינוך הדרוזי והצ'רקסי. אלו נתוני הביצוע של התוכניות לשנת תשפ"ג: כלל גני הילדים בגליל, בכרמל וברמת הגולן השתתפו בתוכנית "טעימות בעברית"; הייתה תוספת של 130 שעות להוראה ולהכשרת מורים בעברית מדוברת במרבית בתי הספר היסודיים; נוספו 24 שעות לפעילות קבוצתית של דיבייט עברית במרבית חטיבות הביניים; בתיכונים נצפו נתונים נמוכים יותר, עם ביצוע ב-35 בתי ספר בלבד מתוך 80 – בהם נוספו 100 שעות להוראה ו-20 שעות הכשרה בתיכון, ו-90 שעות בחטיבת ביניים בעברית מדוברת (נוי ובניטה 2024).

התוכנית האסטרטגית החדשה ודגשים לשנת תשפ"ה

ב-29 בדצמבר 2024 אישרה ממשלת ישראל את החלטה 2618, שקובעת מסגרת פעולה רב-שנתית לשיפור הוראת השפה העברית במערכת החינוך הערבית. ההחלטה מתבססת על החלטה 550 (2021), ומהווה התפתחות משמעותית ממנה, בכך שהיא מקצה תקציבים ייעודיים ומגדירה יעדים ברורים למדידה ולביצוע. התוכנית מתמקדת בפיתוח מיומנויות דיבור, קריאה, כתיבה והאזנה, ומשלבת תהליכי הכשרה והערכה חדשים, בהתאמה לסטנדרט האירופי CEFR (Common European Framework of Reference for Languages), שמהווה מסגרת בינלאומית ללימוד שפות (משרד ראש הממשלה, [החלטה מספר 2618](#), 2024).

תוכנית הלימודים החדשה והתאמתה לסטנדרט CEFR

בהתאם להחלטת הממשלה, משרד החינוך אימץ רשמית את תקן CEFR (המסגרת האירופית המשותפת להערכת שפות) כמודל ללימוד ולהערכת עברית בקרב דוברי ערבית. הסטנדרט האירופי מספק הגדרות ברורות ליכולות השפה הנדרשות בכל רמה, מרמת מתחילים ועד רמת מתקדמים, ומאפשר יצירת

רצף פדגוגי ברור החל מגיל הגן ועד לסיום התיכון. תקן זה אומץ בישראל לצורך דירוג רמות שליטה בעברית והגדרת יעדי למידה מותאמים (נוי ובניטה 2024). תוכנית הלימודים החדשה, שאושרה בשנת 2024, גובשה על בסיס עבודתה של ועדה מקצועית שהוקמה בשנת 2022. הוועדה, שכללה מומחים מהאקדמיה וממערכת החינוך, פיתחה תוכנית מסגרת ללימוד עברית דבורה, תוך התאמה הדרגתית לרמות CEFR, באופן הבא:

- רמות בסיסיות (A1-A2): הבעה פשוטה, תקשורת יומיומית, יכולת לשאול ולהשיב על שאלות פשוטות.
- רמות ביניים (B1-B2): יכולת ניהול שיחה שוטפת בנושאים מוכרים, שימוש בשפה במקומות עבודה ובאקדמיה.
- רמות מתקדמות (C1-C2): יכולת לנהל דיון מורכב, כתיבה והבעה ברמה אקדמית או מקצועית.
- התוכנית כוללת חומרי לימוד מותאמים, קורסים אינטראקטיביים, ומערך הערכה חדש שיכלול מבחני בקיאות חיצוניים לתלמידים.

בהתאם להחלטת הממשלה, התוכנית תפעל בארבעה מישורים מרכזיים:

1. שיפור הכשרת המורים והפיתוח המקצועי: עדכון דרישות הרישוי להוראת עברית, כך שהחל משנת הלימודים תשפ"ו, שתתחיל בספטמבר 2025, כל מורה חדש יחויב לעמוד ברף בקיאות גבוה יותר; השתלמויות חובה לכל מורי העברית במערכת החינוך הערבית בהתאמה לסטנדרט CEFR; הקמת קהילות מורים שיפעלו כמנהיגות פדגוגית לקידום עברית דבורה במערכת החינוך.
2. טיוב תהליכי הוראה, למידה והערכה: התאמת תוכנית הלימודים לתקן CEFR ויישומה בכל הגילאים; התאמת ספרי הלימוד, חומרי העזר והבחינות כך שישקפו את הדרישות החדשות; שינוי מבנה בחינות הבגרות בעברית, כך שיכלול הערכה חיצונית של יכולות דיבור והבנה; פיתוח מערכת מבחנים ארציים חיצוניים בעברית לתלמידי היסודי וחטיבות הביניים, שיתבצעו מדי שנה; הכנה ממוקדת להשתלבות באקדמיה באמצעות קורסי כתיבה אקדמית והכנה למבחני יע"ל.
3. ביסוס סביבה תומכת לשיפור שליטה בעברית: קידום חוגי העשרה ותוכניות חברתיות לתרגול עברית במרחב הבלתי פורמלי; עידוד חשיפה לעברית באמצעות מדיה, אינטרנט ומפגשים עם דוברי עברית שפת אם; שילוב עברית בתוכניות תרבות וקהילה, במטרה להרחיב את המגע עם השפה מעבר למערכת החינוך.
4. מדדי ההצלחה: עלייה שנתית של 3% בהישגי מבחני עברית לתלמידי ו' ו-ט' עד שנת תשפ"ז; עלייה שנתית של 3% בשיעור הניגשים לבגרות עברית ברמת 5 יח"ל; עלייה שנתית של 3% בהשתתפות בתוכניות לימוד בלתי פורמליות בעברית.

עיקרי החלטת ממשלה - 2618 קידום השפה העברית בחברה הערבית		1 שיפור הכשרת המורים והפיתוח המקצועי	2 טיוב תהליכי הוראה, למידה והערכה
		3 ביסוס סביבה תומכת לשיפור שליטה בעברית	4 מדדי ההצלחה

בהתאם להחלטת הממשלה, מימון התוכנית יתבצע באופן הבא:

משרד החינוך יקצה סך של 672 מיליון ₪ לפריסת שעות הוראה ללימודי עברית בבתי ספר ערבים בשנים 2024-2026. תוספת תקציבית של 72 מיליון ₪ תועבר מהתקציבים שהוקצו במסגרת החלטה 550 לטובת פיתוח חומרי לימוד, תוכניות הכשרה ופיתוח מקצועי למורים. התקציב יתחלק בין הרכיבים השונים של התוכנית (משרד ראש הממשלה, [החלטה מספר 2618](#), 2024):

- 300 מיליון ₪ להעסקת מורים נוספים להוראת עברית דבורה.
- 180 מיליון ₪ לפיתוח ספרי לימוד וחומרי למידה דיגיטליים, כולל התאמה לפלטפורמות למידה מרחוק.
- 120 מיליון ₪ למימון מבחני הערכה חיצוניים ומעקב אחרי ביצועי השפה.
- 90 מיליון ₪ לשיפור הכשרת מורים והשתלמויות מותאמות לתקן CEFR.
- 54 מיליון ₪ להרחבת תוכניות העשרה בעברית בחינוך הבלתי פורמלי (לרבות חוגים, קייטנות ותוכניות משותפות).

חוזר המפמ"ר לשנת תשפ"ה

בחוזר המפמ"ר לשנת תשפ"ה בנושא עברית לבתי הספר הערבית מצוינים מספר דגשים ושינויים, בהתאמה לתוכנית האסטרטגית החדשה, הנוגעים ליחידות תוספתיות, קורסים דיגיטליים, דגש על עברית דבורה יישומית, ותמיכה במורים בבתי הספר העל-יסודיים. בעל יסודי מוגשות שתי תוכניות עליהן נפרט: תוכניות עברית תעסוקתית, ותוכנית "דוקאטי". בנוסף, ישנה תוכנית מיוחדת בהיקף של יחידת לימוד אחת ללימודים במסלול טכנולוגי-מקצועי לתלמידי מזרח ירושלים ולתלמידי המפת"נים (מסגרות חינוכית-טיפוליות לבני נוער בכיתות ח'–י"ב שגשגו ממסגרות החינוך הפורמליות), המדגישה שליטה לטובת תעסוקה והשתלבות (מוסא 2024).

תוכניות עברית תעסוקתית: התוכנית מציעה לימוד עברית עם אוריינטציה תעסוקתית, תוך דגש על השפה המדוברת במקומות עבודה ושימוש נכון במשלב לשוני מתאים. מטרת התוכנית היא לקדם שליטה בעברית תעסוקתית, כדי לשפר את הביטחון העצמי של דוברי ערבית המחפשים עבודה, ולסייע להם להתמודד עם חסמים כמו מבטא והבנת התרבות הישראלית במקום העבודה. נוסף על כך, התוכנית שואפת לצמצם פערים תרבותיים באמצעות חשיפה לשפת המעסיקים ולדרכי ביטוי ואינטונציות המקובלות בשוק התעסוקה הישראלי. הלמידה מתבצעת באופן חווייתי וסדנאי לתלמידי כיתות י'-י"א, כדי להבטיח קליטה טובה יותר של השפה בהקשרים מעשיים (מוסא 2024; אתר [אצטבא](#)).

תוכניות עבודה מותאמת – דוקאטי: התוכנית כוללת שעה תוספתית שבועית לתרגול השפה המדוברת ומבוססת על תוכנית עבודה מגוונת המחולקת למספר יחידות עם התאמה לרמת התלמידים. הפעילויות בתוכנית מתמקדות בשבירת מחסום השפה, שימוש בסרטונים ושירים, משחקי תפקידים בסיטואציות יומיומיות ודיונים סביב נושאים חברתיים ותרבותיים. השיטות כוללות עבודה עצמית, זוגית וקבוצתית, תוך הדגשת חוויית למידה מהנה ומעוררת עניין. דגש מיוחד ניתן להתנסות בשיח כחלק מסיטואציות אותנטיות כמו דיבור במסעדה או בקניון, לצורך שיפור בתקשורת הבינאישית והבנת ניואנסים תרבותיים בעברית המדוברת (מוסא 2024; אתר [משרד החינוך](#)).

בנוסף, ישנם שינויים במבנה בחינת הבגרות שכוללים פיילוט (שיכלול 10 בתי ספר) של בחינה חיצונית בשפה דבורה עבור תלמידי הבגרות המורחבת בעברית בהיקף 5 יח"ל. כמו כן, משרד החינוך נמצא בתהליכי פיתוח של קורסים דיגיטליים לתלמידי התיכון, הכוללים שפה דבורה, עברית תעסוקתית, מבחני יע"ל (שאינם כוללים מבדק דיבור, כאמור), ונטען כי אלו צפויים להסתיים עד אפריל 2025 (מוסא 2024).

במסגרת רפורמת הגפ"ן (גמישות פדגוגית ניהולית) בתי ספר יכולים לרכוש תוכניות ומענים במסגרת סל גמיש המוקצה ומגובה תקציבית על ידי המשרד (המסלול הירוק), או ממקורות אחרים של בית הספר (המסלול הכחול). על פי נתוני משרד החינוך, כ-470 תוכניות מוקדשות ללימוד השפה העברית לתלמידים דוברי ערבית או לכלל התלמידים. כ-220 מהן שייכות למסלול הירוק, וכ-240 מהן למסלול הכחול; כ-50 תוכניות עוסקות בלימוד העברית כשפה דבורה; כ-25 תוכניות עוסקות בהכנה למבחן יע"ל. כאלף מוסדות רכשו תוכניות הקשורות להוראת השפה העברית לדוברי ערבית במסגרת המסלול הירוק, בתקציב שעולה על 30 מיליון ₪. התוכניות המבוקשות ביותר לשנת תשפ"ד היו: Kideo Hebrew Land, הכוללת תכנים ומשחקים דיגיטליים ללימוד השפה העברית (תוכנית ייעודית לדוברי ערבית), My Lexis המתאפיינת בלימוד במעקב אישי (תוכנית ייעודית לדוברי ערבית), ותוכנית "לשחק, ללמוד, להצליח!" של מכון מסיק (נוי ובניטה 2024, עמ' 13).

דרך מערכת הגפ"ן יש מקום לחברה האזרחית ולמגזר העסקי להציע תוכן רלוונטי לבתי ספר (ראו על כך בהמשך).

יזמות החברה האזרחית

לצד הממשלה, ארגוני חברה אזרחית תרמו רבות בפיתוח תוכניות חדשניות להוראת עברית מדוברת. דוגמה בולטת היא תוכנית "שפה משותפת" (בערבית: لغة مشتركة) שפותחה בשנת 2013 בגבעת חביבה. תוכנית זו שולבה מאוחר יותר במשרד החינוך, והייחוד שלה היה הכנסת מורות ומורים יהודים, דוברי עברית כשפת אם, לבתי הספר הערביים כדי ללמד עברית. התוכנית נלמדת כשעה נוספת בשבוע, בנוסף לשעות העברית הרגילות. פריסת התוכנית עדיין מוגבלת ובשנת 2024 היא פעלה בכ-50 מתוך 227 חטיבות ביניים במגזר הערבי, בהן כ-18,000 תלמידים בשנה. (גרטל 2025). כיום גבעת חביבה מציעה דרך מערכת הגפ"ן את תוכנית "יהיה בסדר – שפה משותפת" המיועדת למורים דוברי ערבית לכיתות חטיבת הביניים, אשר שמה דגש על עברית דבורה, ושילוב חברתי, תעסוקתי ואקדמי. התוכנית כוללת ליווי על ידי מורים דוברי עברית באופן רציף לאורך שנת הלימודים. בנוסף, הם מציעים את תוכנית "הכרות עם השפה העברית" המיועדת לכיתות ג' עד ו', שגם שמה דגש על עברית דבורה, ולימוד בצורה חווייתית ([אתר גבעת חביבה](#)).

דוגמה נוספת היא ארגון "בודור", שפיתח מודל רב-ממדי להוראת עברית דבורה בבתי ספר יסודיים ותיכונים במגזר הערבי, בשותפות עם חברת AAP המתמחה בלימודי עברית דבורה. התוכנית כוללת שיעורים פרונטליים קבועים במערכת הלימודים, המועברים על ידי דוברי עברית שפת אם, בחינוך היסודי על ידי מתנדבי שנת שירות ובתיכונים על ידי מורים מקצועיים. הלימוד מתבצע בקבוצות קטנות ובשיטות חווייתיות, מותאמת לסטנדרט CEFR הבין-לאומי ומתמקדת בעמידה במשימות ביצוע. לצד הלימוד הפרונטלי, הארגון מפעיל אפליקציה דיגיטלית לתרגול אישי, מרחבי למידה בעברית בבתי הספר, והכשרות לצוותי ההוראה המקומיים. בשנת הלימודים תשפ"ה משתתפים כ-4,200 תלמידים בתוכנית, הפועלת ב-34 בתי ספר בתשעה יישובים, עם יעד להגיע ל-100 מוסדות ול-50,000 תלמידים תוך חמש שנים (בודור 2025).

ישנן תוכניות נוספות שפותחו בחברה האזרחית המתמקדות בעברית דבורה במסגרת בתי הספר. לדוגמא, עמותת סנונית המפעילה את אתר פרו-גלים הפועל בשיתוף הדוק עם משרד החינוך, עוסקת בפיתוח והפעלה של תוכנית של עברית דבורה באזור ירושלים. גם עמותת "פתחון לב" במסגרת תוכנית "חמסה" עוסקת בהכרות השפה העברית כחלק מפעילותה עם תלמידי תיכון והמשך ליווי בשנתיים שלאחר סיומו (פתחון לב 2025). ישנם גם שחקנים פרטיים כמו מוהנא ראיד שמציע מגוון תוכניות לעברית דבורה לשכבות גיל שונות, חבצלת מוסדות תרבות וחינוך שמציעה את תכנית יהיה בסדר (עברית תעסוקתית), ארגון רקאז למען הציבור שמציע תוכנית למיומנויות עברית תעסוקתית ועוד דרך מערכת הגפ"ן, ועוד.³

3 על פיתוח התוכנית של עמותת סנונית ניתן ללמוד [מעמוד הפייסבוק](#); ועל תוכנית "דבר אלי" של מוהנא ראיד [בקטלוג תוכניות הגפ"ן באתר 2school](#).

מיזם אזרחי נוסף הוא תכנית "עברית+" של ארגון הג'וינט (תבת) וממשלת ישראל. זוהי תוכנית שהחלה כפילוט בשנים 2018–2020 ומטרתה לשפר את השליטה בעברית בקרב אוכלוסיית הבוגרים בחברה הערבית, ככלי לקידום תעסוקה איכותית. התוכנית מיישמת מודל הוראה מודולרי בשש רמות על פי הסטנדרט האירופאי CEFR, עם דגש על ארבע מיומנויות השפה: דיבור, הבנת הנשמע, קריאה וכתבייה. לפי מידע ממסמך באתר הג'וינט, התוכנית פועלת במרכזים ייעודיים לחברה הערבית (מרכזי ריאן) ובשירות התעסוקה, ובשלב הפילוט השתתפו בה 3,000 לומדים בהנחיית 100 מורים. השאיפה היא לאחר הצלחת הפילוט להרחיב את התוכנית לכ-50,000 לומדים בשלוש שנים. במסגרת התוכנית פותחו גם מבחני מיון למדידת רמת העברית של הלומדים בתחילת הקורס ובסיומו, וכן מערך למידה דיגיטלי תומך ללמידה עצמאית. תוכנית זו מדגישה את הקשר בין עברית לתעסוקה, ומגובה בשותפות ממשלתית (זרוע העבודה במשרד הכלכלה) – ביטוי להבנה שהשקעה בעברית למבוגרים משפרת את ההון האנושי והתפוקה במשק (פנסו, דיאבעת, וכהנא-בקלר 2021).

אתגרים מבניים בהוראת והקניית עברית דבורה

הוראת העברית הדבורה בקרב דוברי ערבית בישראל מתמודדת עם שורה של אתגרים מבניים המשפיעים על רמת השליטה בשפה ועל יכולת ההשתלבות של בוגרי מערכת החינוך בחברה הישראלית. אתגרים אלו קשורים לחשיפה מוגבלת לשפה, מגבלות בתוכניות הלימוד, רמת ההוראה, מוטיבציית התלמידים, שיטות ההערכה, ההפרדה המבנית במערכת החינוך והשפעת הדיגלוסיה בשפה הערבית.

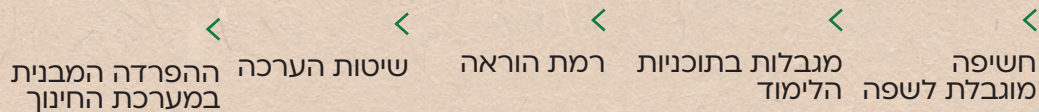
חסר חשיפה ושימוש בשפה מחוץ לבית הספר: אחת הסוגיות המרכזיות היא היעדר חשיפה מספקת לשפה העברית בסביבה היומיומית של התלמידים. היישובים הערביים גדלו והתפתחו כך שפחת הצורך של תושביהם לפנות למרכזים מסחריים ושירותים בערים יהודיות, מה שהוביל לצמצום במגע עם דוברי עברית ולירידה בחשיפה לשפה. בנוסף, קיימים מחסומים אידיאולוגיים הגורמים לחלק מהתלמידים לראות בעברית שפה חסרת תועלת ואף בלתי רצויה. מחקרים מצביעים על קשר מובהק בין שימוש מועט בעברית מחוץ לבית הספר לבין הישגים נמוכים יותר בשליטה בשפה (גרטל 2024; נוי ובניטה 2024).

תוכניות לימוד ושיטות הוראה שאינן מתמקדות בעברית דבורה: תוכניות הלימוד אינן מותאמות באופן מיטבי לצרכים של התלמידים הערבים, הן בהקשרים של השתלבות יומיומית והן כהכנה למסגרות המשך כגון השכלה גבוהה ושוק העבודה. שיטת הלימוד של העברית בתיכונים הערביים אינה דומה לזו של האנגלית, שכן התלמידים אינם מחולקים לרמות לפי שליטתם בשפה, אלא לומדים יחד במסגרת יחידות החובה בלבד. בנוסף, בעוד שבגרויות באנגלית כוללות הערכה חיצונית, בבחינה בעברית הציון על היחידות הנוספות מעבר לבגרות החובה ניתן על ידי בית הספר, ללא הקלטה או בוחן חיצוני, מה שעלול לפגוע באמינות ההערכה ולהפחית את המוטיבציה להשקיע בלימודים. כמו כן, התלמידים אינם מקבלים תמריץ מספק להרחבת לימודי העברית מעבר לשלוש יחידות חובה, שכן הקבלה לאקדמיה אינה דורשת זאת (תחאוכו, קלישר ומושקל 2020; תחאוכו וקלישר 2023א; נוי ובניטה 2024).

הכשרת מורים ורמתם: רמת המורים להוראת עברית בחברה הערבית אינה מספקת, בין היתר בשל הכשרה לקויה בתחום.⁴ רבים מהמורים אינם דוברי עברית ברמת שפת אם, ולעיתים חסרה להם הבנה מספקת של הוראת עברית כשפה שנייה. בנוסף, אין מסלול הכשרה ייעודי ללימוד עברית דבורה במהלך רכישת תואר בהוראה, מה שמגביל את יכולתם של מורים להעניק לתלמידים את הכלים הנדרשים לרכישת שפה דבורה ברמה גבוהה. לצד זאת, היעדר סטנדרטיזציה בלימודי עברית בחינוך הערבי מוביל לחוסר אחידות בין בתי הספר ולפערים משמעותיים בהכשרת מורים.⁵ כמו כן, קיים צורך משמעותי בהשתלמויות ממוקדות להוראת עברית מדוברת, שלא מקבלות כיום מענה מספק במערכת (תחאוכו, קלישר ומושקל 2020; תחאוכו וקלישר 2023א; נוי ובניטה 2024).

4 במסמך של מרכז המידע והמחקר של הכנסת מציגים את דו"ח מבקר המדינה (2019) אשר התריע כי רק אחוז זעום ממורי העברית הערבים הצליחו לעבור מבחן בקיאות בעברית ברמה גבוהה, מה שמעיד על פערי מיומנות אצל חלק מהמורים עצמם.
זאת לפני התוכנית האסטרטגית החדשה, שאולי תשנה את פני הדברים.

אתגריים מביניים בהוראת והקניית עברית דבורה

יש לציין כי בעקבות מציאות עגומה זו, ודוח מבקר המדינה משנת 2019 שהתייחס אליה, משרד החינוך ומל"ג יזמו מספר צעדים שכללו: מלגות ועידוד סטודנטים ערבים להוראת עברית (והוקמו תוכניות במכללות להכשרת מורים); העלו את דרישות הסף למועמדים ערבים ללימודי הוראת עברית; הכניסו השתלמויות שנתיות למורי עברית ערבים, כולל קורסי ריענון בעברית (נוי ובניטה 2024).

הפרדה מבנית במערכת החינוך: מערכת החינוך בישראל בנויה על הפרדה כמעט מוחלטת בין בתי הספר העבריים לערביים. הפרדה זו, הייחודית בהשוואה למדינות אחרות, מגבילה משמעותית את ההזדמנויות למפגש בין תלמידים דוברי עברית וערבית. היעדר חשיפה יומיומית לדוברים טבעיים של השפה מקשה על פיתוח מיומנויות שפה דבורה, ומקטין את הסיכוי שהתלמידים הערבים יוכלו להשתמש בעברית בהקשרים טבעיים (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

הערכת תוכניות ויוזמות בתחום הוראה והקניית עברית דבורה

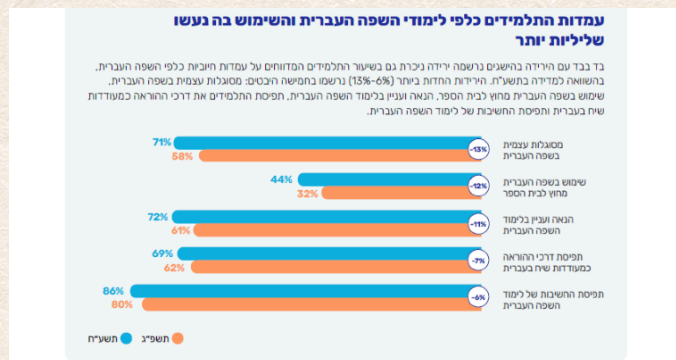
לאחר שנסקרו התוכניות השונות במערכת החינוך ובחברה האזרחית לצד האתגרים בהוראת העברית, חלק זה יתמקד בהערכת הצלחתן. יוצגו ממצאי מחקרי ראמ"ה על רמת הבקיאות בעברית בקרב תלמידים ערבים (שבוחנת את תכנית הלימודים של משרד החינוך לעברית באופן רחב), ומחקרים שבחנו את השפעת תוכנית "שפה משותפת" על רכישת עברית דבורה.

תובנות ממחקר ראמ"ה

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) ביצעה שני מחקרים מרכזיים ביחס לבקיאות בעברית: האחד בכיתות ו', והשני בקרב תלמידי כיתות ט' (טרם פורסם). המחקרים מציפים תמונה קודרת על רמת הבקיאות של התלמידים, וזאת גם בהסתכלות על פני שנים שלא נראה שתוכניות הלימודים מביאות לשיפור בהישגים.

כיתות ו': המחקר נערך באמצעות מבחני הישגים ושאלונים לתלמידים ולמורים ומספק ממצאים לשנת תשפ"ג, וזו הפעם השישית שהוא נערך (אם שלוש שנים הפסקה במהלך תקופת הקורונה). מבחני ההישגים בדקו חמישה תחומים: הבנת הנשמע, דיוק בקריאה, הבנת הנקרא, ידע לשוני והבעה בכתב, כאשר סולם הציונים במבחן נקבע כך שהממוצע בשנת הבסיס (תשע"ד). השתתפו במחקר יותר מ-4,200 תלמידים וכ-300 מורים לעברית מכ-180 בתי ספר דוברי ערבית בחינוך הרגיל (שר אבי ואחרים 2024).

עיקרי הממצאים לפי התחומים שנבדקו: נרשמה ירידה חדה בממוצע הישגי התלמידים ב-12 נקודות בין תשע"ח (2018) לתשפ"ג (2023), כאשר הממוצע בתשפ"ג (499) דומה לממוצע בשנת תשע"ד (2014). שיעור התלמידים ברמות הביצוע הנמוכות עלה ב-6% ועמד על 36%, ושיעור התלמידים ברמות הגבוהות ירד ב-3% ועמד על 21% בתשפ"ג. הירידה בהישגים הייתה בולטת יותר בקבוצות שהישגיהן היו גבוהים יחסית בעבר: במגזר הדרוזי נרשמה ירידה של 24 נקודות ובהישגי הבנות נרשמה ירידה של 18 נקודות, כאשר הישגי הבנים ירדו ב-6 נקודות בלבד. זאת ועוד, הישגי המגזר הדרוזי ירדו ב-24 נקודות, הישגי המגזר הערבי ירדו ב-13 נקודות, ואילו הישגי המגזר הבדואי נותרו יציבים אך ברמה נמוכה. הפערים הגדולים ביותר בין המגזר הדרוזי לבדואי, בין בנות לבנים ובין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה לנמוך נרשמו בנושא ההבעה בכתב (שר אבי ואחרים. 2024).

גם בתחום היחס לשפה ומסוגלות נצפתה החמרה. נרשמה ירידה ניכרת בשיעור התלמידים המדווחים על עמדות חיוביות כלפי השפה העברית בהשוואה לתשע"ח. הירידות החדות ביותר נרשמו במסוגלות עצמית בשפה העברית: ירידה מ-71% בתשע"ח ל-58% בתשפ"ג (-13%). בשימוש בשפה העברית מחוץ לבית הספר נצפתה ירידה מ-44% בתשע"ח ל-32% בתשפ"ג (-12%). בהנאה ועניין בלימוד השפה העברית נצפתה ירידה מ-72% בתשע"ח ל-61% בתשפ"ג (-11%). בנוסף, תפיסת דרכי ההוראה כמעודדות שיח בעברית ירדה מ-69% בתשע"ח ל-62% בתשפ"ג (-7%), ותפיסת החשיבות של לימוד השפה העברית ירדה מ-86% בתשע"ח ל-80% בתשפ"ג (-6%) (שר אבי ואחרים. 2024).

במחקר מציינים מספר גורמים שנמצאו כקשורים בהישגים גבוהים יותר, בהם: התחלה מוקדמת של לימודי עברית (כיתות א'-ב'); עמדות חיוביות של התלמידים כלפי השפה העברית והשימוש בה; עמדות חיוביות כלפי המורים לעברית ועידוד השיח בעברית בכיתה; חשיפה רבה יותר לשפה העברית מחוץ לבית הספר ושימוש בה; זמינות משאבים וכלים להוראת עברית (שר אבי ואחרים. 2024).

כיתות ט': המחקר, שטרם פורסם במלואו, בחן את רמת השליטה בעברית בקרב תלמידי כיתות ט' דוברי ערבית, תוך השוואה לידע ולמיומנויות שרכשו בכיתות ו'. הממצאים המרכזיים מצביעים על כך שהתקדמותם בשלוש השנים שחלפו הייתה מצומצמת, בעיקר בתחומים של הבנת הנשמע, הבנת הנקרא וידע לשוני, מה שמעלה סימני שאלה לגבי יעילות תהליך הלמידה והוראת העברית בחטיבת הביניים. ממצאי המחקר מציינים תמונה מדאיגה בה הרוב מוחלט של התלמידים בכיתות ט' מתקשים בשימוש בעברית, כאשר מרביתם אינם מסוגלים לנהל שיחה תקינה ורק מיעוטם מצליחים לקרוא ולהבין טקסטים ברמה מספקת. אמנם הבנת הנשמע טובה יחסית להיבטים אחרים שנבחנו, אך עדיין קיימים פערים משמעותיים שמקשים על רכישת שליטה מספקת בעברית לצורך לימודים אקדמיים והשתלבות בתעסוקה. בבחינת הבעה בעל פה, 80% מהתלמידים דורגו ברמה הנמוכה ביותר, מה שמעיד על קושי ממשי בדיבור בעברית. כ-10% דורגו ברמה נמוכה עם יכולת בסיסית בלבד, ורק 8% הגיעו לרמה בינונית ו-2% לרמה גבוהה. בהבנת הנקרא, 75% מהתלמידים דורגו ברמות הנמוכות, מהם 41% ברמה הנמוכה ביותר, דבר המצביע על קשיים משמעותיים בהבנת טקסטים. רק 13% הגיעו לרמה בינונית ו-12% לרמה גבוהה. בהבנת הנשמע המצב הכי פחות חמור, אך עדיין מצביע על פערים משמעותיים בהבנת עברית מדוברת, עם 27% שדורגו ברמה הנמוכה ביותר, 20% ברמה נמוכה, 18% ברמה בינונית ו-36% ברמה גבוהה יחסית (נוי ובניטה 2024).

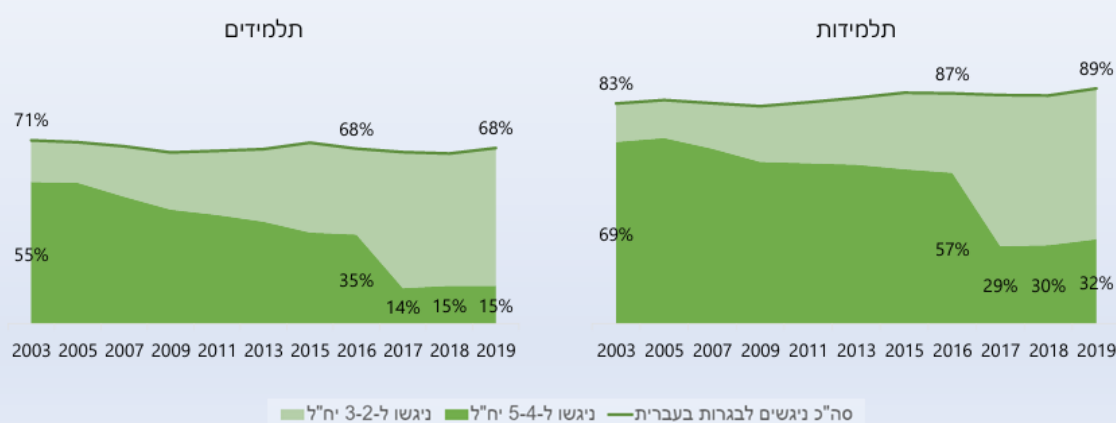
השפעת אי בקיאות בעברית דבורה על השכלה

במערכת החינוך הבית ספרית

לימודי העברית במערכת החינוך הפורמלית בחברה הערבית מתחילים בגיל צעיר ומסתיימים בבחינת הבגרות בכיתה י"ב. ניתן להבחין בבגרות מצומצמת של 3 יחידות לימוד או מורחבת של 5 יחידות. לאורך השנים רואים ירידה בשיעור הנבחנים בעברית מורחבת בבגרות (מריאן תחאוכו, עידית קלישר, 2023). הבגרות המורחבת של 5 יח"ל מוסיפה היבנות בעל פה ותוספת של תוכנית לימודים תוספתית. לטענת חוקרות מכון אהרן, חלק מהירידה בשיעור הנבחנים בבגרות מורחבת יכול להיות מוסבר על ידי שינוי מדיניות במשרד החינוך, שעסק בהגבלת מספר המקצועות בהם ניתן לגשת לבחינה מורחבת בתיכון. ייתכן כי השינוי גרם לכך שחלק מהתלמידים יעדיפו בגרות מורחבת במקצועות שמסייעים בכניסה לאקדמיה (כמו פיזיקה), לעומת הבחינה בעברית (נוי ובניטה 2024).

ירידה בשיעור הנבחנים בעברית מורחבת בבגרות

התפלגות הניגשים לבגרות בעברית, מסך התלמידים הערבים שנבחנו בבחינת בגרות אחת לפחות, לפי יח"ל

מקור: עיבודי חוקרי מכון אהרן לנתוני חדר המחקר של משרד החינוך.

כפי שניתן לראות בשני הגרפים מהמחקר של מכון אהרן, נכון לשנת 2019 ישנו גידול בשיעור הניגשים לבגרות בעברית באופן כללי, אך יש ירידה משמעותית בשיעור הניגשים לבגרות מורחבת לעומת בגרות החובה בהיקף של 3 יח"ל – ניכרת ירידה משמעותית בין השנים 2016-2017, אחריה המצב נותר יחסית סטטי. כמו כן, יש פער מגדרי משמעותי: שיעור התלמידות שניגשות לבגרות בעברית גבוה משיעור התלמידים שניגשים בלמעלה מ-20 נקודות האחוז. רק 35% מהבנות שניגשות לבגרות בעברית ניגשות לבגרות מורחבת (32% מכלל התלמידות), ואצל הבנים המצב אף יותר חמור – מתוך הניגשים לבגרות בעברית רק 22% ניגשים לבגרות מורחבת (שהם 15% מכלל התלמידים).

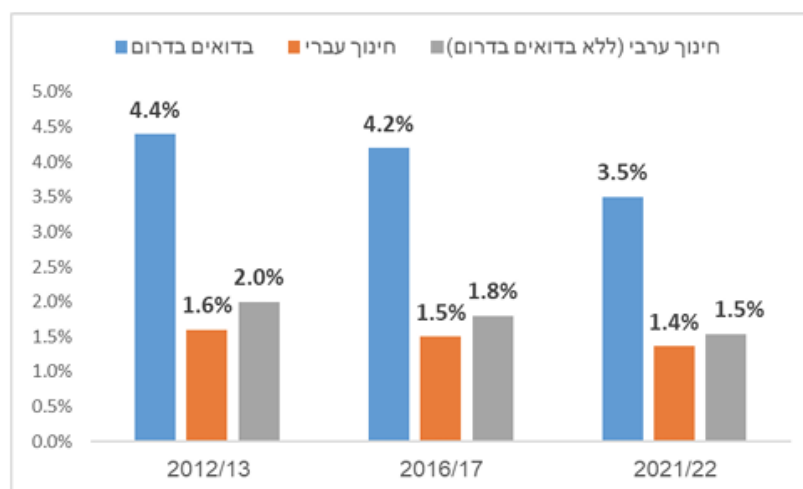
בפילוח מגדרי, בחינוך הדרוזי שיעור הניגשים לבגרות מורחבת (5 יח"ל) הוא הגבוה ביותר – 43%. לעומת 30% במגזר הערבי, ו-32% מכלל המגזרים (נוי ובניטה 2024).

למרות הגידול הכללי בשיעור הניגשים לבגרות בעברית, רמת ההישגים אינה מספקת. גם בין השנים 2018 ל-2022 נרשמה עלייה בשיעור התלמידים שניגשו לבגרות בעברית, הן ברמת 3 יח"ל והן ברמת 5 יח"ל. שיעור הניגשים הכללי (תלמידים ותלמידות) עלה מ-81% בשנת 2018 ל-85% בשנת 2022. גם בקרב הנבחנים ברמה המורחבת (5 יח"ל) נרשמה עלייה – מ-24% ב-2018 ל-28% ב-2022. (נוי ובניטה 2024).

פילוח מגדרי מצביע על כך שבמגזר הדרוזי שיעור הניגשים לבגרות 5 יח"ל היה הגבוה ביותר – 43% מהנבחנים, בהשוואה ל-36% במגזר הבדואי ו-30% בלבד במגזר הערבי. בכלל המגזרים שיעור המעבר בבחינת 3 יח"ל גבוה מ-90%, ובקרב הניגשים ל-5 יח"ל שיעור ההצלחה היה מוחלט – 100% מהתלמידים עברו את הבחינה. מבחינת ציונים, תלמידי 5 יח"ל השיגו ציונים שנעו בין 80.8 ל-87.3, כאשר הממוצע הגבוה ביותר נרשם במגזר הערבי, והנמוך ביותר במגזר הבדואי. בקרב תלמידי 3 יח"ל, הציונים היו נמוכים יותר: 66.6 בחברה הדרוזית, 68.8 בחברה הבדואית ו-73 בחברה הערבית (נוי ובניטה 2024).

ניסיון לבחון את רמת השליטה בעברית דבורה חשף נתונים מדאיגים. בקיץ 2023 נערכה לראשונה בחינת בגרות ניסיונית בעברית דבורה, שנועדה לבדוק את יכולת השימוש של התלמידים בשפה המדוברת. התוצאות הצביעו על ממוצע ציונים של 65 בלבד, כאשר 28% מהנבחנים לא הצליחו לעבור את הבחינה (נוי ובניטה 2024).

תרשים 1. שיעור נשירה בקרב תלמידי כיתות ז'-י"ב, לפי קבוצת אוכלוסייה²

כאמור, היעדר שליטה בעברית הוא גורם סיכון לנשירה מבתי הספר, במיוחד בחינוך הבדואי, שם הפערים הלשוניים בולטים במיוחד (נוי ובניטה 2024). לעומת החינוך העברי, בו שיעור הנשירה עומד על כ-1.5% באופן יחסית יציב, שיעור הנשירה במגזר הבדואי בדרום עומד על כ-3.5%, עם ירידה של 0.9 נקודות האחוז בעשור האחרון. בחינוך הערבי, ללא בדואים בדרום, שיעור הנשירה דומה לחינוך העברי והצטמצם בעשור האחרון ל-1.5%. בקרב תלמידי כיתות ז'-ט בחינוך הבדואי בדרום, שיעור הנשירה

יחסית דומה בין בנות לבנים, ועומד על כ-3.5%; לעומת זאת בכיתות י"ב רואים פער משמעותי שבו יותר נערים נושרים: 5.4% לעומת 1.8% בלבד בקרב הנערות. כמו כן, שיעור הנשירה הגבוה ביותר הוא בקרב תלמידים משבטים חסרי מעמד מוניציפלי, לעומת שיעורים נמוכים יותר של תלמידים מיישובים ממועצות אזוריות, מועצות מקומיות וערים (ויניגר 2024)

במערכת ההשכלה הגבוהה

השליטה בעברית היא שער הכניסה להשכלה גבוהה, ועבור תלמידים רבים במערכת החינוך הערבית היא מהווה מחסום משמעותי. רמת האוריינות הנמוכה בשפה העברית של בוגרי מערכת החינוך הערבית אינה תואמת לרמה הנדרשת להצלחה בלימודים האקדמיים, וזה אחד החסמים להשתלבות צעירים ערבים באקדמיה ובהצלחה בסיום התואר (תחאוכו וקלישר 2023א). מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל פועלים כמעט בלעדית בעברית, ומיומנויות השפה הן כלי קריטי להצלחה אקדמית, גם במקצועות בהם אין דרישה לקרוא טקסטים אקדמיים בעברית, שכן שפת ההוראה וההיבחנות בלימודים האקדמיים בישראל היא עברית. לכן, רמת אוריינות נמוכה בעברית עלולה לפגוע בהישגים בתואר ולהעלות את הסיכון לנשירה.

לפי האוניברסיטה העברית, קושי בהבנת השפה פוגע ישירות ביכולת להבין את חומרי הלימוד, ולכן עלול להוביל לכישלון בקורסים ואף בלימודים בכללותם. סטודנטים המתקשים בעברית מתקשים גם בהתמודדות עם מטלות אקדמיות, דבר שעלול לחייבם לחזור על קורסים ואף על שנת לימודים שלמה. בנוסף, חוסר שליטה בשפה פוגע ביכולת להשתתף באופן פעיל בשיעורים, לשאול שאלות ולהיות חלק מהדיון האקדמי. מעבר לכך, עצם הצורך בהשקעת מאמץ רב בהבנת השפה יוצר עומס מנטלי כבד יותר מהרגיל, דבר שעלול להשפיע לרעה על ההישגים. גם לפי סקר מאל"ו, אנשי הסגל במוסדות האקדמיים סבורים כי סטודנטים שרמתם בעברית נמוכה מתקשים בכל היבטי הלימודים (נוי ובניטה 2024).

כמו כן, שליטה לא מספקת בעברית עלולה למנוע מתלמידים לעמוד בתנאי הקבלה למוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל. מרבית האוניברסיטאות דורשות ציון במבחן יע"ל (בחנית ידע בעברית שאינה כוללת דיבור) ממועמדים שנבחנו בבחינה פסיכומטרית או בבגרות בשפה שאינה עברית. המבחן הוא הכלי הסטנדרטי היחיד המשמש להערכת רמת העברית של מועמדים ומועמדות שעברית אינה שפת האם שלהם. ציוני הבחינה משמשים את מוסדות הלימוד לקביעת חובת לימודי עברית במהלך התואר, במספר קורסים וברמות שונות, כאשר לכל מוסד יש מדיניות משלו בנוגע לשימוש בציוני המבחן. שלוש אוניברסיטאות (בר-אילן, תל אביב והעברית) דורשות ציון סף של 105 לקבלה, בעוד ששאר האוניברסיטאות דורשות ציון גבוה יותר – בין 110 ל-112. בשנת 2022, הציון הממוצע של דוברי ערבית בבחינה היה 93-95 בקרב גברים ו-92 בקרב נשים – נתון נמוך מהסף שקבעו כלל האוניברסיטאות לקבלה ללימודים. בנוסף, לתארים מסוימים יש דרישות קבלה מחמירות יותר, כמו משפטים או פסיכולוגיה, בתארים בהם נדרשת קריאה רבה של חומרים אקדמיים בעברית. עוד נציין כי בשנת 2022, רק 63% מבוגרי מערכת החינוך הערבית עברו את הבחינה בציון 90 לפחות, בעוד שהיעד במסגרת החלטה 550 הוא להגיע ל-80% עד 2027 (נוי ובניטה 2024).

נראה כי גם סטודנטים שעברו בהצלחה את בחינות הבגרות ברמת 5 יח"ל בעברית מתקשים להשתלב בלימודים האקדמיים. לפי ניתוח שביצע מבקר המדינה, יותר ממחצית מהתלמידים שקיבלו ציון 80 בבגרות בעברית ברמת 5 יח"ל לא עברו את סף הקבלה לאף אחת מהאוניברסיטאות בשל ציון נמוך בבחינת יע"ל. המצב חמור אף יותר בקרב מי שקיבלו ציונים נמוכים יותר – לדוגמה, שני שלישים מהתלמידים שקיבלו 70 בבגרות בעברית לא עברו את סף הקבלה (נוי ובניטה 2024).

בעקבות כך, חלק מהתלמידים שאינם עומדים בתנאי הקבלה למוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל בשל אי-שליטתם בעברית בוחרים ללמוד במוסדות זרים, ובעיקר במוסדות ברשות הפלסטינית, בירדן ובמזרח אירופה, שבהם שפת ההוראה היא ערבית או אנגלית. החלטה זו עשויה להשפיע גם על המשך

השתלבותם בשוק התעסוקה הישראלי ובתארים מתקדמים באקדמיה, כפי שיוזכר בהמשך.

כמו כן, שיעורי הנשירה בקרב סטודנטים ערבים גבוהים יותר בהשוואה לסטודנטים יהודים. בשנת תשפ"ב (2022), שיעור הנשירה בקרב סטודנטים ערבים עמד על 13.4%, לעומת 9.4% בלבד בקרב הסטודנטים היהודים. **נתונים מאוניברסיטת חיפה מראים כי שיעור הנשירה בקרב סטודנטים שלא עברו בהצלחה קורסי אוריינות בעברית עמד על 31.3%**, בעוד שבקרב אלו שעברו קורסי אוריינות בעברית בתחילת לימודיהם, שיעור הנשירה צנח ל-5.4% (נוי ובניטה 2024). לפי מכון אהרן, הפער בהסתברות לנשור מהתואר בין סטודנטים ערבים שנבחנו בבחינת בגרות מורחבת בעברית לבין סטודנטים ערבים שנבחנו בבחינת בגרות מצומצמת בעברית עומד על 7%, ובאשר לנשירה מהתחום הפער עולה ל-10% (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

פערים דומים נצפים גם בלימודי תארים מתקדמים. סטודנטים שסיימו תואר ראשון במוסד להשכלה גבוהה בישראל מגיעים לרוב לרמת האוריינות בעברית המצופה, אך מי שלמדו במוסדות זרים מתמודדים עם קשיים וחסמים הדומים לאלו של סטודנטים לתואר ראשון בישראל (נוי ובניטה 2024).

השפעות על השתלבות בתעסוקה

השפה מהווה גם חסם מרכזי ביציאה לעבודה בחברה הערבית, כאשר **רמת האוריינות הנמוכה בשפה העברית היא אחד החסמים הבולטים להשתלבות האוכלוסייה הערבית בתעסוקה**, כפי שקבע המינהל לתעסוקת אוכלוסיות במשרד העבודה. בעקבות כך הוא פיתוח בשיתוף עם ג'וינט תבת את תוכנית "עברית +", עליה פורט לעיל (תחאוכו וקלישר 2023).

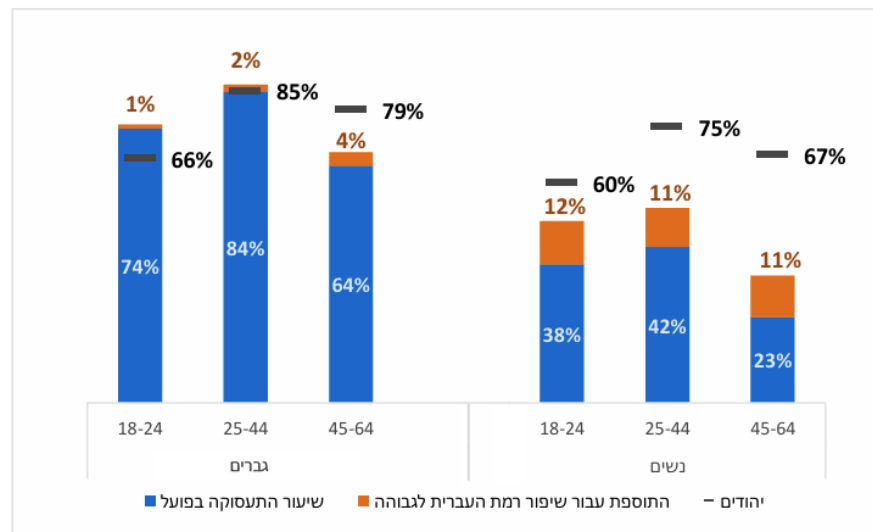
חוסר הבקיאות בשפה בסיום התיכון מהווה חסם עבור מי שמעוניין להשתלב בשוק התעסוקה גם ללא רכישת תואר אקדמי, וגם עבור הבוחרים לרכוש תואר אקדמי בחו"ל ובסיומו שבים לישראל במטרה להשתלב בתעסוקה (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

בקיאות בשפה מאפשרת השתלבות טובה יותר, שכן רוב מקומות העבודה בישראל דורשים בקיאות בשפה העברית, גם בשלב הגשת המועמדות למשרות, וגם בתקשורת עם מעסיקים ועמיתים. כמו כן, במשרות איכות עם שכר גבוה, המאופיינות באופן תעסוקתי ארוך יותר, שליטה בשפה העברית היא חיונית (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

מחקר של מכון אהרן מצא כי בקרב נשים ההשפעה של רמת העברית בסיום התיכון משפיעה על סיכויי התעסוקה באופן משמעותי יותר מאשר בקרב גברים. לעומת נשים שלא נבחנו בבגרות בעברית, נשים שנבחנו בבגרות מצומצמת היו מועסקות ב-15.4% יותר, ונשים שנבחנו בבגרות מורחבת היו מועסקות ב-24.3% יותר. גם בקרב גברים יש תוספת להסתברות של כ-10% להיות מועסקים, אך הפער בין בגרות מצומצמת למורחבת בעברית אינו משמעותי (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

באותו מחקר נמצא כי בכל קבוצות הגיל, הן בקרב נשים והן בקרב גברים, קיים מתאם חיובי בין רמת הבקיאות בעברית לבין סיכויי ההשתלבות בשוק העבודה, הסיכוי לכניסה לתעסוקה וגובה השכר החודשי. הקשר המשמעותי ביותר נמצא בקרב נשים צעירות (24-18): הסיכוי של נערה בעלת רמת בקיאות בינונית או גבוהה בעברית להיות מועסקת, גבוה ב-22.4 עד 35.4 נקודות האחוז לעומת נערה עם רמת בקיאות נמוכה, והשכר שלה יהיה גבוה ב-23.3 עד 33.6%. בקרב הגברים הקשר המשמעותי ביותר הוא בקרב קבוצת המבוגרים (64-45), מה שמעיד גם על הקשר בין רמת בקיאות בעברית לבין גיל הפרישה ואיכות התעסוקה בקרב גברים (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

איור 5: שיעור התעסוקה הממוצע בפועל בקרב ערבים ויהודים והתחזיות לעלייה בקרב הערבים עקב שיפור רמת הבקיאות בעברית לגבוהה ומעלה, בכל אחת מקבוצות הגיל, גברים ונשים

יהודים אינם כוללים חרדים.

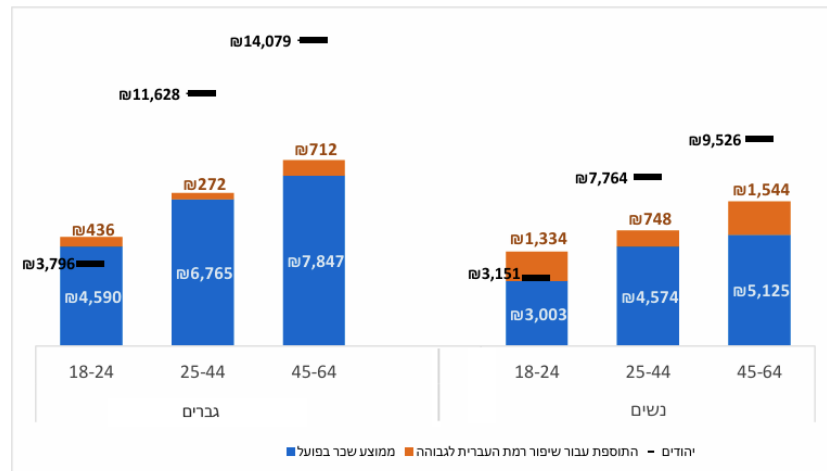
מקור: עיבודי החוקרים לסקר משקי הבית בישראל של הלמ"ס, 2012–2017.

ההערכה במחקר הייתה שבקרב נשים, שיפור רמת העברית לגבוהה תשפר את שיעורי התעסוקה בכ-11% בממוצע בקרב כל קבוצות הגיל. נציין כי גם אז יהיה פער משמעותי בין שיעורי התעסוקה של נשים ערביות לעומת נשים יהודיות שאינן חרדיות, כפי שניתן לראות בגרף מטה. בקרב גברים ההערכה הייתה כי השינוי יהיה יחסית מינורי (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

בקיאות בעברית דבורה משפיעה גם על יכולת ההשתכרות של האוכלוסייה הערבית, והיא מהווה גורם משמעותי לפערי שכר בינם לבין האוכלוסייה הכללית (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020). בגילאי 25-44 נמצא פער של כ-1,800 ₪ בשכר הממוצע החודשי בין גברים בעלי רמת בקיאות גבוהה בעברית לעומת רמה נמוכה, כ-25% מהשכר של הגברים בעלי בקיאות גבוהה (7,191 ₪); אצל נשים הפער הוא של כ-1,490 ₪, שמהווה כ-30% מהשכר של אישה ברמת בקיאות גבוהה בעברית (5,076 ₪).⁶

עיבוד חוקרי מכון אהרן לנתוני סקר משקי הבית 2012-2017, בתוך: תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020.

איור 6: השכר החודשי הממוצע בפועל בקרב ערבים ויהודים והתחזיות לעלייה בקרב הערבים עקב שיפור רמת הבקיאות בעברית לגבוהה ומעלה, בכל אחת מקבוצות הגיל, גברים ונשים

יהודים אינם כוללים חרדים.

מקור: עיבודי החוקרים לסקר משקי הבית בישראל של הלמ"ס, 2012–2017.

גם כאן ההערכה היא ששיפור רמת הבקיאות בעברית תביא לעלייה בשכר החודשי בכל אחת מקבוצות הגיל, כפי שמתואר בתרשים הבא מהמחקר:

כמו כן, עבור הפרט הערבי – **שיפור העברית יכול לפתוח דלתות לתעסוקה איכותית יותר ובכך להגדלת ההכנסה**. למשל, במקצועות חופשיים (עריכת דין, רפואה, סיעוד, הנדסה) שליטה בעברית היא תנאי לקידום מקצועי. מחקרים העלו שסיבה מרכזית לכך שערבים מרוכזים בעבודות בשכר נמוך היא מגבלת שפה המונעת מהם מעבר לתפקידים מול קהל רחב או לתפקידי ניהול בחברות גדולות. לכן, קובעי מדיניות רואים בהעלאת רמת העברית מנוף להקטנת פערי ההכנסה בין יהודים לערבים, שעדיין משמעותיים כיום.

בדוח הוועדה להגדלת ההון האנושי בהיטק אחת ההמלצות בתחום החינוך היא מיקוד באוכלוסיות, ובפרט חיזוק ידיעת השפה העברית בחברה הערבית. ההמלצה היא להקנות לבוגרי מערכת החינוך בחברה הערבית רמת עברית מספקת לכניסה לאקדמיה, ולהתאים את תוכנית הלימודים לסטנדרטיים בינלאומיים ללימודי שפה שנייה, תוך מתן דגש על שיפור העברית הדבורה (דוח הוועדה הבין-משרדית להון אנושי בהיטק בראשות דדי פרלמוטר, 2022).

גם במגזר הציבורי ישנם חסמי כניסה לעובדים מהחברה הערבית. לפי דו"ח ייצוג הולם בשירות המדינה של עמותת סיכוי, שיעור העובדים הערבים בשירות המדינה עומד על 13.2% (נכון לשנת 2020). מרבית העובדים הערבים (62.1%) הם בדרג כניסה בלבד, שיעור שהיה דומה לאורך השנים. בדרג הכניסה ישנו ייצוג יתר לחברה הערבית באופן יחסי לייצוגם בשירות המדינה, בעוד שבדרגים הבכירים ישנו ייצוג חסר, והמגמה הולכת ומחריפה ככל שעולים במדרג הבכירות. כמו כן, לאורך השנים רואים צמצום במשרות הבכירות שמחזיקים עובדים ערבים. נכון לשנת 2020, מתוך 22 משרדים ויחידות סמך ממשלתיות, רק שלושה משרדים עומדים ביעד הייצוג הכללי של החברה הערבית, שעומד על 10%, והם משרד הבריאות, משרד הפנים ומשרד העבודה והרווחה (חוסרי 2021).

חלק מהחסמים שמצוינים בנוגע לייצוג החסר במגזר הציבורי עוסקים בהקשר השפתי. החסם הראשון הוא היעדר הנגשה לשונית בתהליכי הגיוס. כל מכרזי כוח האדם שמפרסמת נציבות שירות המדינה מפורסמים בשפה העברית בלבד באתר הנציבות. גם דף הפייסבוק "קריירה בשירות מדינה" בו מפורסמים המכרזים פועל בעברית בלבד, ללא הנגשה לשפה הערבית בפוסטים, תמונות וקישורים שמפורסמים. בדוח נכתב כי להנגשה לשונית של מכרזים יש השלכות מסר למועמדים שהנציבות מכבדת את שפת אמם, וכי הם רצויים ומקובלים במערכת, מה שיכול להשפיע על תחושת אי אמון שרבים מהאזרחים הערבים חשים כלפי מערכת שירות המדינה. חסם נוסף הוא צורך בהנגשה לשונית והתאמה תרבותית לחברה הערבית

בתהליכי הגיוס והאיתור של מועמדים ערבים למשרות. קיים צורך משמעותי בהנגשה לשונית בתהליכי גיוס, ולמרות שהנציבות פונה לסוכני גיוס פרטיים בעלי יתרון ביחס לתחומי ידע ספציפי, נדרשת הנגשה נוספת שיגשרו על הבדלי השפה והתרבות למול המועמדים מהחברה הערבית (חוסרי 2021).

לחסמים בנוגע להשתלבות האוכלוסייה הערבית בשוק התעסוקה יש השלכות כלכליות על התוצר בישראל. מכון אהרן העריך כי:

שיפור משמעותי ברמת העברית המדוברת של האוכלוסייה הערבית עשוי להגדיל את התוצר השנתי הישראלי בכ-1.6 מיליארד ₪,

וכי לאחר שעובדים אלה ימשיכו להתקדם בשוק העבודה כאשר רמת העברית שלהם גבוהה, התוספת השנתית הצפויה בעתיד תסתכם בכ-0.83 מיליארד ₪ נוספים. עיקר התוספת השנתית נובעת מעליית שכר העובדים הגברים, ועליית שיעורי התעסוקה בקרב הנשים (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

סיכום

רמת הבקיאות הנמוכה בעברית דבורה בקרב דוברי ערבית בישראל היא גורם מרכזי המשפיע על השתלבותם בחברה, במערכת ההשכלה הגבוהה ובשוק התעסוקה. על אף שהמדיניות הממשלתית הכירה בחשיבות סוגיה זו וקידמה החלטות ויוזמות שונות, סקירה זו מצביעה על כך שהפערים בין יהודים לערבים בשליטה בעברית נותרו משמעותיים. הירידה בעמדות חיוביות כלפי השפה, שיטות הוראה מסורתיות שאינן מקנות די דגש לשימוש פעיל בעברית דבורה, והיעדר חשיפה מספקת לשפה מחוץ למסגרת בית הספר – כל אלה ממשיכים להוות חסמים להטמעת השפה בקרב תלמידים וצעירים דוברי ערבית.

בהיבט החינוכי, המחקרים מראים כי התלמידים הערבים מסיימים את התיכון עם רמת עברית שאינה מספיקה ללימודים אקדמיים או להשתלבות מלאה בשוק העבודה. מבחנים ומדדי הצלחה מצביעים על כך שחלק ניכר מהתלמידים מתקשים בקריאה ובהבעה בעל פה, כאשר רמת השליטה בעברית כמעט שאינה משתפרת באופן משמעותי במהלך שנות הלימודים. גם במערכת ההשכלה הגבוהה ניכר כי שליטה חלשה בעברית היא חסם מרכזי: ציוני נמוכים במבחני יע"ל, שיעורי נשירה גבוהים של סטודנטים ערבים, והיעדר מסגרות תמיכה מספקות – כל אלה מביאים לפערים בהצלחה האקדמית. בתחום התעסוקה, נמצא כי שליטה נמוכה בעברית גורמת לשיעורי תעסוקה נמוכים יותר ולשכר נמוך יותר, בעיקר בקרב נשים.

סקירת המלצות מדיניות ומחקר

המלצות מדיניות שונות הוצעו על ידי גופים מחקריים, ארגוני חברה אזרחית ומוסדות ממשלתיים, במטרה לשפר את לימודי העברית ולצמצם את הפערים. ההמלצות המרכזיות מתמקדות בארבעה תחומים: הוראה והכשרת מורים, עדכון תוכניות לימודים והערכה, חשיפה לשפה, ושיפור התאמות למערכת ההשכלה והתעסוקה.

שיפור ההוראה והכשרת מורים: מכון אהרן וגבעת חביבה מדגישים את הצורך בשיפור איכות המורים והכשרתם, תוך הרחבת גיוס מורים דוברי עברית שפת אם למערכת החינוך הערבית. (מכון אהרן 2020). כמו כן, מכון אהרן ממליץ על חובת השתלמויות ייעודיות לכל מורי העברית ועל קביעת סטנדרט ברור לידע ולשליטה בעברית דבורה בקרב המורים. משרד החינוך החל לפעול בכיוון זה, אך בשטח נותר פער משמעותי ברמת השליטה של מורים בערבית דבורה, והיעדר מסלול הכשרה מובנה להוראת עברית דבורה נותר אתגר מהותי (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

עדכון תוכניות לימודים והערכה: אחת ההמלצות המרכזיות שעלו ממחקרי מכון אהרן ועמדה שהציגה המל"ג, באירוע שולחן עגול בנושא, היא להפריד את לימודי העברית לרמות שונות בדומה לאנגלית ולמתמטיקה, כך ש-3 יח"ל יהוו רמה בסיסית לתעסוקה, ו-5 יח"ל יספקו הכנה מלאה ללימודים אקדמיים. משרד החינוך החל לנקוט בצעדים בכיוון זה באמצעות פיילוט לתוכנית בגרות חדשה בעברית דבורה, אך נדרש יישום רחב יותר (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020; זיו 2023).

המלצות נוספות של מכון אהרן קוראות לקיים מבחן בעל פה כחלק מבחינת הבגרות, בדומה למבחן באנגלית, שייערך על ידי בוחן חיצוני. כמו כן, מוצע להדגיש בתוכנית הלימודים תכנים המותאמים תרבותית, במטרה להגביר את המוטיבציה ללימוד השפה וליצור הזדהות עם השפה העברית (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020).

הגברת החשיפה לשפה העברית: המלצות שונות, שעולות מארגונים שונים וגם במסמך של מכון אהרן, קוראות להגביר את החשיפה לעברית מחוץ למסגרת בית הספר, זאת באמצעות שילוב מפגשים בין תלמידים יהודים וערבים, קייטנות קיץ בשפה העברית, ותוכניות עברית דבורה בהיקף מורחב במערכת החינוך. עלתה המלצה לייצר תת-סל חובה מתוקצב בגפ"ל לעידוד מפגשים בלתי פורמליים, תוך הקצאת לפחות 25 מיליון ש"ח בשנה לנושא. (תחאוכו, קלישר ומושקלב 2020, יוזמות אברהם 2025).

המלצות נוספות של מכון אהרן כוללות שילוב מרצים אורחים ומתנדבים דוברי עברית בבתי הספר,

והקמת תשתית ללימודי עברית מחוץ לשעות הלימודים. משרד החינוך החל בפילוטם חלקיים בתחום זה, אך יישום רחב יותר של ההמלצות דורש משאבים נוספים.

שיפור התאמות במערכת ההשכלה והתעסוקה: מערכת ההשכלה הגבוהה והמל"ג ממליצות על שיפור קורסי ההכנה בעברית לסטודנטים ערבים, תוך התאמת רמות העברית הנדרשות ללימודים אקדמיים ולשוק התעסוקה. במסגרת זו, ועדת מומחים של המל"ג בוחנת את הטמעת תקן ה-CEFR לקביעת רמות אחידות להערכת השליטה בעברית, כמו גם את התאמת מבחני הרמה הקיימים, ובהם בחינת יע"ל, כך שישמשו כלי מיון וסיווג מדויק יותר לרמות השליטה בעברית. בנוסף, נבחנים צעדים להנגשת חלק מהקורסים והתארים האקדמיים בערבית, תוך הבטחת רכישת רמת עברית מספקת להשתלבות בשוק העבודה. מכון אהרן מציע כי רמות העברית הנדרשות לתלמידים ייקבעו בהתאמה לדרישות התעסוקה והאקדמיה, וכי תוגדר הבחנה ברורה בין עברית ברמה בסיסית הנדרשת לשוק העבודה לבין עברית מתקדמת יותר לצורכי השכלה גבוהה (זיו 2023; תחאוכו וקלישר 2023). בתחום התעסוקה, המלצות המדיניות כוללות הרחבת תוכניות עברית תעסוקתית והטמעת קורסי עברית דבורה במסגרות הכשרה מקצועיות. יוזמות כמו "עברית+" שהחלו בשיתוף משרד העבודה מצביעות על הכיוון הרצוי, אך יישום רחב היקף נדרש כדי לשפר את סיכויי התעסוקה של בוגרי מערכת החינוך הערבית.

פרקטיקות הוראה מיטביות: מחקרים מצביעים על כך שהוראת עברית דבורה צריכה להתבסס על שיטות הוראה תקשורתיות וחוויתיות. גישות הכוללות משחקי תפקידים, עבודה בזוגות וקבוצות, ושימוש במדיה דיגיטלית נמצאו יעילות בהגברת השליטה בשפה. שילוב מורים דוברי עברית כשפת אם, כפי שנעשה בתוכנית "שפה משותפת", נמצא כגורם מפתח בשיפור יכולת הדיבור של התלמידים. כמו כן, מומלץ לשלב למידה דיגיטלית ואינטראקטיבית, תוך שימוש באפליקציות ובמשחקים חינוכיים בעברית. שיטות נוספות כוללות טיולים משותפים לתלמידים יהודים וערבים, פרויקטים שדורשים עבודה משותפת, ולמידה מבוססת הקשרים תרבותיים. משרד החינוך החל לשלב חלק מהגישות הללו בתוכנית האסטרטגית החדשה, אך פיתוח רחב יותר של מודלים מבוססי אינטראקציה הוא חיוני להצלחה ארוכת טווח.

הסקירה מצביעה על כך שהממשלה והחברה האזרחית הכירו בחשיבות חיזוק העברית הדבורה בקרב ערבים ופיתחו מגוון תוכניות לטיפול בנושא. עם זאת, ממצאי המחקר מצביעים על כך שהפערים ברמת העברית הדבורה נותרים משמעותיים, ופוגעים באפשרויות ההשתלבות של דוברי ערבית באקדמיה ובשוק העבודה. מדיניות החינוך בשנים האחרונות מנסה לתת מענה לבעיה זו, אך עדיין קיימים פערים בין הצורך לבין יישום מעשי אפקטיבי. שיפור איכות ההוראה, התאמות בתוכנית הלימודים, הגדלת חשיפה לעברית דבורה, והתאמות בשוק התעסוקה – כל אלה הם צעדים שנמצאים בתהליך התקדמות, אך נדרש מאמץ משמעותי נוסף כדי להבטיח שיפור אמיתי ברמת העברית הדבורה של דוברי ערבית בישראל.

רשימת מקורות

- בודור. 2025. מסמך הצגת ארגון בודור תשפ"ה.
- גבעת חביבה. תוכניות גפ"ן. [אתר גבעת חביבה](#).
- גורטל, ג. 2025. [עברית לדוברי ערבית: סימנים לאור בקצה המנהרה](#). שיחה מקומית 20.2.2025.
- [דוח הוועדה הבין-משרדית להון אנושי בהיטק בראשות דדי רפלמוטר](#), נובמבר 2022
- דביר, נועם. 2022. [ברית השפה: התוכנית ללימודי עברית במגזר הדרוזי](#). ישראל היום. 10 במרץ
- דיאב, ח. ואחרים. 2022. [עברית דבורה לדוברי ערבית – תכנית מסגרת](#). משקד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף א שפות.
- ויניגר, א. 2024. נתונים על נשירת תלמידים ושיעור למידה בקרב האוכלוסייה הבדואית בדרום – עדכון. מרכז המחקר והמידע. 8 בפברואר
- זיו, א. (מל"ג ות"ת), הממונה על הנגשה לאוכלוסיות ומכילות. 2023. שולחן עגול – מדיניות לשיפור רמת העברית בחברה הערבית.
- חוסרי, ו. 2021. הייצוג ההולם של האזרחים הערבים בשירות הציבורי. עמותת סיכוי
- יוזמות אברהם. 2024. עמדת יוזמות אברהם בדיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט. 16 בפברואר.
- לוי ואחרים. 2024. [תוכנית לימודים להוראת עברית לדוברי ערבית מבוססת על המסגרת המושגית של ה-CEFR](#). משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף שפות א.
- נוי, מ, ובניטה, ר. 2024. [הוראת השפה העברית ורמת השליטה בה בקרב נוער וצעירים בחברה הערבית](#). מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוגוסט 2024.
- מוחמד ח., אחמד ב., אריק ר. 2023. שנתון החברה הערבית בישראל, פרק ד': חינוך והשכלה גבוהה. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- מוסא, ה., שוקחה, ק., ואטינגר, א. 2016. טעימות בשפה העברית לכיתות א-ב לבתי הספר הערבית – תכנית לימודים.
- מוסא, ה. 2024. חוזר מפמ"ר – עברית לערבים לשנה"ל תשפ"ה. 21 ביולי
- משרד החינוך. 2024. [מערכת החינוך לשנת הלימודים תשפ"ה](#). המינהל לכלכלה ותקציבים במשרד החינוך. ירושלים, יולי 2024.
- משרד החינוך. [עברית דבורה – עברית בחינוך הערבי והבדואי](#). אתר משרד החינוך – פורטל עובדי הוראה – מרחב פדגוגי. נדלה בתאריך 18/3/2025.
- משרד החינוך. [תכנית האולפנים](#). אתר משרד החינוך – פורטל עובדי הוראה – מרחב פדגוגי. נדלה בתאריך 1/4/2025.
- פנסו, ע., דיאבא, ס. וכהנא-בקלר, א. 2021. [עברית+ מודל ייחודי ללימוד עברית לבוגרים דוברי ערבית](#).

הג'וינט.

פתחון לב. 2024. עמדת פתחון לב בדיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט. 16 בפברואר.

שר א. ואחרים. 2024. עברית לדוברי ערבית – כיתות ו', תמונת מצב לשנת תשפ"ג (2023). הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), משרד החינוך.

תחאוכו, מ., קלישר, ע., מושקלב, ק. 2020. התשואה לידע בשפה העברית בחברה הערבית: חסמים ברכישת השפה והדרכים להסרתם. מכון אהרן למדיניות כלכלית - נייר מדיניות, ספט' 2020

תחאוכו, מ. וקלישר, ע. 2023א. אוריינות בשפה העברית בחברה הערבית: סטנדרטיזציה במדידה והערכה. מכון אהרן למדיניות כלכלית - נייר מדיניות, מרץ 2023

תחאוכו, מ. וקלישר, ע. 2023ב. מדיניות לשיפור האוריינות בשפה העברית בחברה הערבית להשתלבות מיטבית בכלכלה ובחברה, מצגת באירוע שולחן עגול של מכון אהרון - המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית.

נספחים

סקירת כלים דיגיטליים ללימוד עברית דבורה

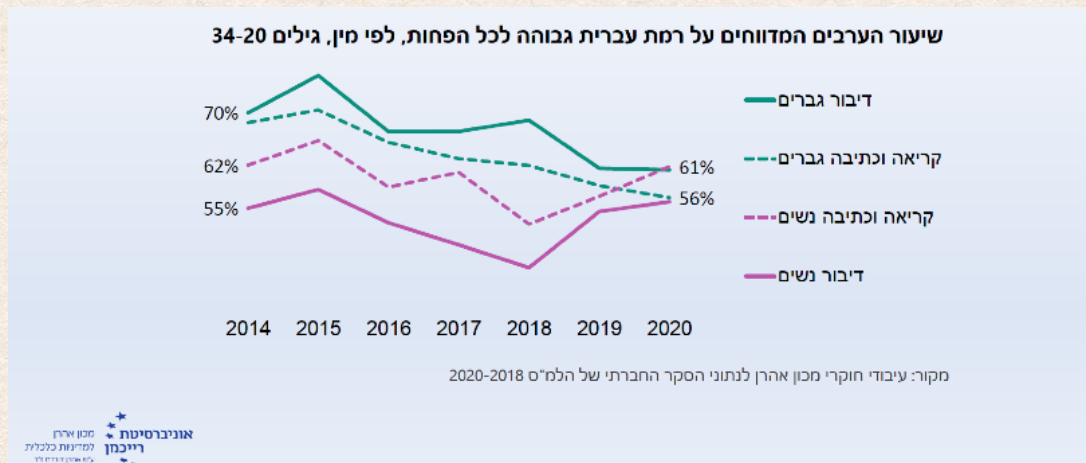
שם	תיאור	תמיכת הממשק בערבית	תכונות נוספות
IverTime: עברית לדוברי ערבית	אפליקציה לתרגול עברית עבור דוברי ערבית, הכוללת תרגול דיבור והגייה, הבנת טקסט כתוב ומושמע, שליטה באוצר מילים, ויישום נכון של כללי דקדוק ותחביר.	כן	תרגול אינטראקטיבי, מתאימה ללומדים בכל הרמות.
עברית - ערבית מתורגמן	אפליקציה המאפשרת תרגום מהיר בין ערבית לעברית ולהפך, כולל מילים ומשפטים שלמים. לא כוללת תרגול דיבור, אלא תרגום בלבד.	כן	ממשק פשוט וידידותי, מתאים לשימוש יומיומי.
Drops	אפליקציה המציעה משחקי לימוד שפות, כולל עברית, עם דגש על אוצר מילים והגייה. האפליקציה מתמקדת בזיהוי שמיעתי והגייה, ללא תרגול דיבור פעיל.	לא	עיצוב אינטראקטיבי, שיעורים קצרים וממוקדים.
Duolingo	אפליקציה פופולרית ללימוד שפות המציעה קורסים ביותר מ-40 שפות, כולל עברית, בגישה משחקית ומגוונת. האפליקציה מאפשרת תרגול דיבור עם טכנולוגיית זיהוי דיבור, והתיקון מבוסס אלגוריתם.	לא	שיעורים מובנים, תרגול אוצר מילים ודקדוק, זיהוי דיבור.
Babbel	אפליקציה ללימוד שפות עם דגש על מיומנויות שיחה מעשיות, מציעה קורסים ב-14 שפות, כולל עברית. מציעה תרגול דיבור עם זיהוי דיבור שמספק משוב קולי מיידי ברמת דיוק גבוהה יחסית.	לא	טכנולוגיית זיהוי דיבור, שיעורים אינטראקטיביים, אפשרות להורדת שיעורים לשימוש לא מקוון.

Rosetta Stone	אפליקציה ותיקה ללימוד שפות המשתמשת בשיטת חשיפה טבעית לשפה, מציעה קורסים בלמעלה מ-25 שפות, כולל עברית. כוללת זיהוי דיבור מתקדם עם דגש על חיקוי צלילים ומשוב מדויק ללומד.	לא	טכנולוגיית זיהוי דיבור, שיעורים מותאמים אישית, דגש על מיומנויות דיבור והקשבה.
Memrise	אפליקציה ללימוד שפות המשתמשת בדמויות משחק, מציעה קורסים בלמעלה מ-20 שפות, כולל עברית. האפליקציה מתמקדת בעיקר בהאזנה ודיבור בסיסי, ללא תיקון בזמן אמת.	לא	חידונים, אתגרי הקלדה, תרגילי האזנה, מערכת חזרות מרווחת.
Learn Hebrew	אפליקציה ללימוד מילים וביטויים הנפוצים ביותר בעברית, מציג איות, הגייה, תרגום ומשפטים לדוגמה, תרגולי האזנה ושיפור הגייה. מאפשרת תרגול הגייה ע"י חיקוי (ללא תיקון קולי או אינטראקציה).	לא	מתחילים מ-100 מילים וביטויים, והרחבת השימוש בתשלום מרחיבה גם את אוצר המילים הנלמד.
HelloTalk - Learn Languages	אפליקציה המאפשרת למשתמשים לתרגל שפות באמצעות שיחות עם דוברי שפת אם מכל העולם. תומכת ביותר מ-150 שפות ומספקת כלים כמו הודעות טקסט, קול, שיחות וידאו, חדרי קול ולייבים אינטראקטיביים.	כן	כלים מובנים לתרגום, הגייה, תעתיק ותיקונים, המאפשרים שיחות חלקות. בנוסף, קיימת אפשרות לפרסם "רגעים" כדי לשתף עדכונים ולשאול שאלות בקרב קהילה הרחבה.
Nemo Hebrew	אפליקציה ללימוד עברית המתמקדת באוצר מילים וביטויים שימושיים, עם דגש על הגייה נכונה. מציעה תרגול הקלטה עצמית והשוואה לדובר שפת אם, ללא משוב אוטומטי.	לא	האפליקציה מאפשרת למידה בקצב אישי, עם אפשרות לתרגל הגייה באמצעות הקלטות של דוברי שפת אם.
Qlango	אפליקציה ללימוד שפות המציעה גישה משחקית עם תרגילים מגוונים לתרגול תרגום, כתיבה והאזנה. כוללת תרגילי האזנה והקראה, אך אינה מתקנת דיבור.	לא	משתמשים יכולים לקבוע מטרות יומיות ולעקוב אחר ההתקדמות שלהם באמצעות סטטיסטיקות מפורטות.
Mango Languages	אפליקציה ללימוד שפות המציעה למעלה מ-70 שפות, כולל עברית. מתמקדת בבניית אוצר מילים, דקדוק, הגייה והבנת תרבות. כוללת תרגול הגייה עם משוב אוטומטי בסיסי, בעיקר באמצעות השוואה קולית.	לא	שיעורים אינטראקטיביים, מערכת סקירה יומית עם כרטיסיות ורטואליות, אודיו שנוצר על ידי דוברי שפת אם ובינה מלאכותית מתקדמת.

LingQ	פלטפורמה ללימוד שפות המתמקדת בקריאה והאזנה לתכנים אמיתיים בשפה הנלמדת. המשתמשים יכולים לבחור תכנים שמעניינים אותם וללמוד באמצעותם. באפליקציה אין תרגול דיבור מובנה.	לא	אפשרות לייבא תכנים אישיים, מערכת מעקב אחרי אוצר המילים, קהילה מקוונת לתרגול עם לומדים אחרים.
TalkPal	אפליקציה המאפשרת למשתמשים לתרגל שפות באמצעות שיחות עם דוברי שפת אם מכל העולם. היא תומכת בשיחות טקסט, קול ווידאו.	לא	כלי תרגום מובנים, אפשרות לתיקון שגיאות בזמן אמת, קהילה פעילה לתרגול.
Anki	אפליקציה מבוססת כרטיסיות (flashcards) המשתמשת בשיטת החזרה במרווחים (spaced repetition) כדי לסייע בלימוד וזכירת מידע. מתאימה ללימוד אוצר מילים בשפות שונות, כולל עברית. באפליקציה אין תרגול דיבור.	לא	אפשרות ליצור כרטיסיות מותאמות אישית, סנכרון בין מכשירים, קהילה רחבה החולקת חפיסות כרטיסיות מוכנות.
Mondly	אפליקציית Mondly שייכת ל- Start Digital, פרויקט חדשנות טכנולוגית של משרד החינוך. האפליקציה מחלקת את הנושאים לשיעורים קצרים, התלמידים לומדים מתוך שיחות אשר מסייעות בבניית אוצר מילים יסודי עם שמות עצם ופעלים שימושיים. כוללת תרגול דיבור עם בינה מלאכותית ותגובה קולית; מתקנת את הדיבור של המשתמש בהתאם.	כן	תרגול משחקי של זיכרון מילים, יצירת משפטים ויכולת ביטוי.
עברית מדוברת לנוער מזרח ירושלמי	אפליקציה שפותחה ביוזמת עיריית ירושלים ומשרד החינוך, מיועדת לדוברי ערבית ללימוד עברית מדוברת, עם תכנים כיפיים, משחקיים ומאתגרים המותאמים לגיל הרלוונטי, כולל תרגולי דיבור.	כן	מתאימה לשימוש במסגרת בית-ספרית וללמידה עצמאית.
italki	פלטפורמה המחברת בין תלמידי שפה למורים פרטיים, כך שמי שמעוניין ללמוד עברית יכול לחפש בה מורים לפי דירוגים, מחיר ופרמטרים נוספים.	כן	ניתן למצוא מורים דוברי ערבית או מורים המתמחים בהוראת עברית לדוברי ערבית, מה שיכול להקל על תהליך הלמידה.
Preply	פלטפורמה נוספת לחיבור בין תלמידי שפה למורים פרטיים, מפולטרת לפי מספר פרמטרים לבחירה.	כן	גם כאן ניתן למצוא מורים דוברי ערבית ספציפית.

טבלאות, תרשימים ואיורים

בקיאות וכללי

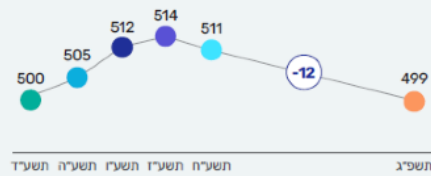

[מצגת של ד"ר מריאן תחאוכו וד"ר עידית קלישר, המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית, תחאוכו וקלישר 2023]

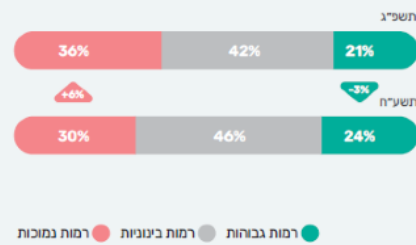
[מצגת של ד"ר מריאן תחאוכו וד"ר עידית קלישר, המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית, תחאוכו וקלישר 2023]

ירידה חדה בממוצע הישגי התלמידים בתחום הדעת עברית לדוברי ערבית בין תשע"ח (2018) לתשפ"ג (2023)

חזרנו לנקודת ההתחלה.

בתשפ"ג נרשמה ירידה חדה בממוצע ההישגים (12 נקודות) בהשוואה למדידה הקודמת בתשע"ח. הממוצע בתשפ"ג (499) דומה לממוצע בשנת תשע"ד (500), שבה החלה המדידה.

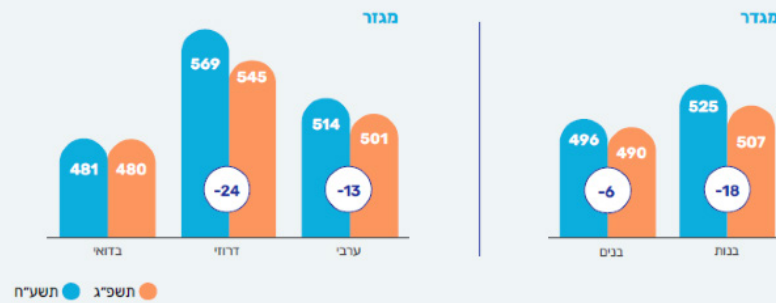

הירידה החדה בהישגים בתשפ"ג משתקפת גם בהתפלגות הישגי התלמידים על פני **רמות הביצוע** במבחן. שיעור התלמידים ברמות הביצוע הנמוכות, המעידות על שליטה בסיסית או היעדר שליטה בשפה, עלה ב-6% ועמד על 36%. השיעור הגבוה ביותר בכל שנות המדידה. במקביל, שיעור התלמידים ברמות הגבוהות, המעידות על שליטה טובה בשפה, ירד ב-3% ועמד על 21%. השיעור הנמוך ביותר בכל שנות המדידה.

1. בין השנים תשע"ט-תשפ"ב לא נערך המחקר עקב התפרצות מגפת הקורונה.

הירידה בהישגים בתשפ"ג בולטת יותר בקבוצות שהישגיהן היו גבוהים יחסית לאורך שנות המחקר

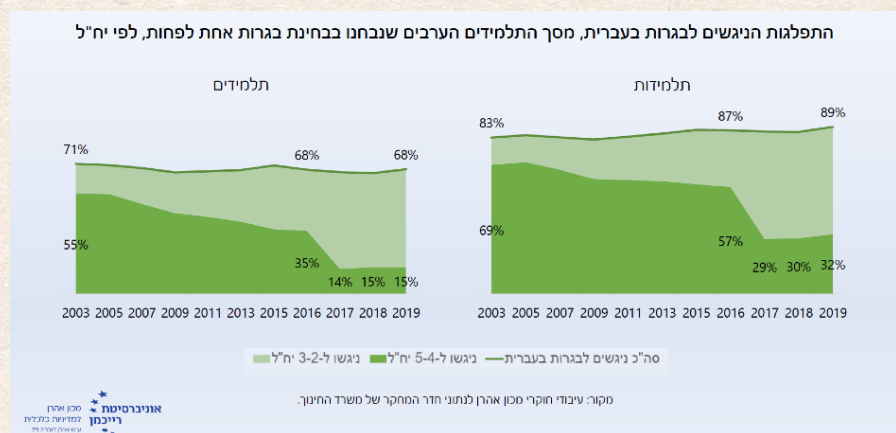
נרשמו ירידות בהישגים של רוב הקבוצות, אך בקבוצות שהישגיהן היו גבוהים במדידות קודמות (דרוזים ובנות) הירידות היו בולטות במיוחד. דפוס זה של שוניים הוביל לצמצום פערי ההישגים בין קבוצות האוכלוסייה השונות. אולם נדגיש כי מדובר בצמצום לא רצוי הנובע בעיקר מהידרדרות בהישגים של הקבוצות החזקות יותר.

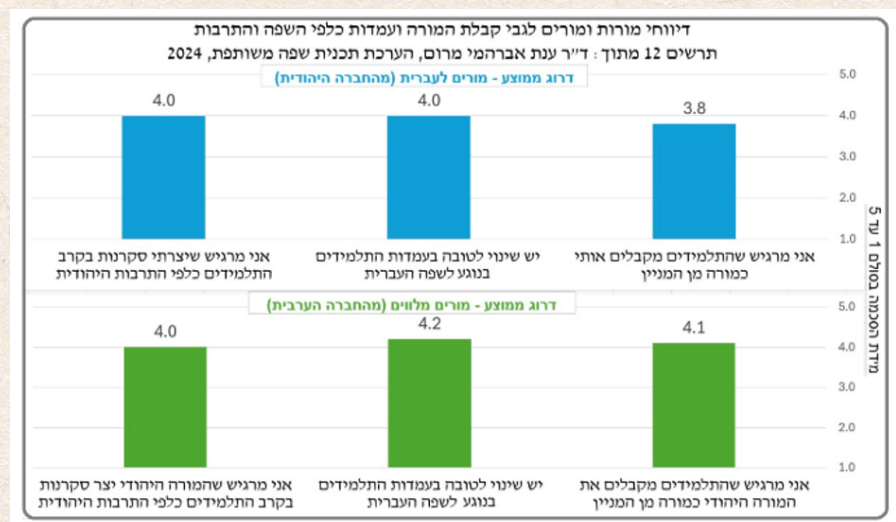

[בתוך שר אבי ואחרים. 2024. עברית לדוברי ערבית – כיתות ו'. תמונת מצב לשנת תשפ"ג (2023)]

תוכניות לימוד והישיגים

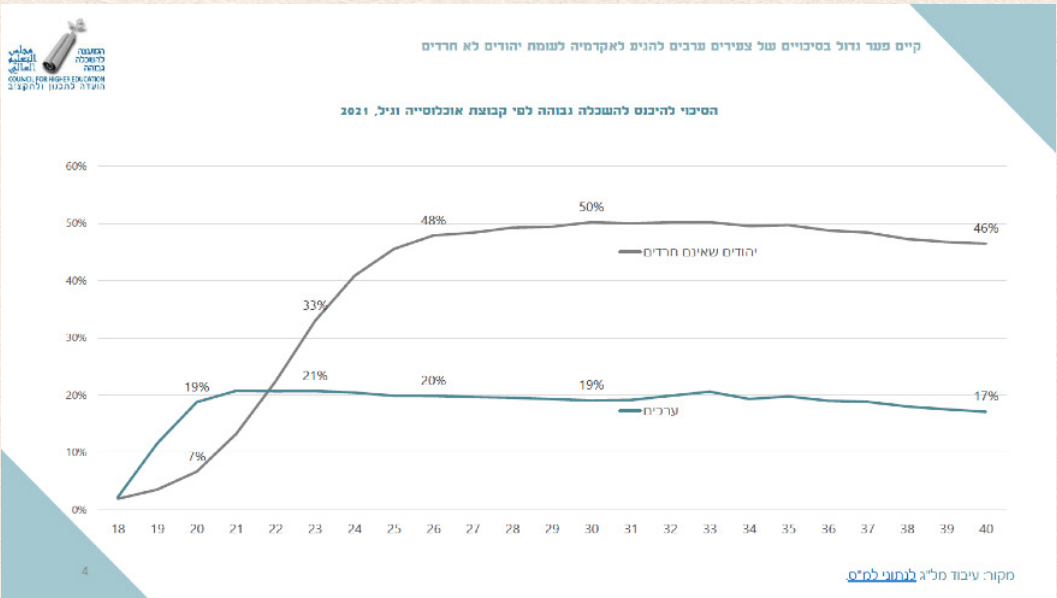

[מצגת של ד"ר מריאן תחאוכו וד"ר עידית קלישר, המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית, תחאוכו וקלישר 2023]

[ממצאי מחקר הערכה של תוכנית "שפה משותפת" שנערך על ידי ד"ר ענת אברהמי מרום, מופיע בכתבה מאת גיל גרטל. 2025. עברית לדוברי ערבית: סימונים לאור בקצה המנהרה. שיחה מקומית. 20 בפברואר]

השכלה גבוהה

[מצגת של אורי זיו, מל"ג ות"ת, הממונה על הנגשה לאוכלוסיות ומכינות, שולחן עגול – מדיניות לשיפור רמת העברית בחברה הערבית, 2023]

תעסוקה וכלכלה

מצגת של ד"ר מריאן תחאוכו וד"ר עידית קלישר, המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית, תחאוכו וקלישר 2023]